

Reakcije fanova na Redditu na rasnu inkluzivnost u medijima: analiza na primjeru franšiza Star Wars i Doctor Who

---

Mofardin, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:280299>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

Dora Mofardin

**Reakcije fanova na Redditu na rasnu inkluzivnost u
medijima: analiza na primjeru franšiza Star Wars i
Doctor Who**

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

Reakcije fanova na Redditu na rasnu inkluzivnost u medijima: analiza na primjeru franšiza Star Wars i
Doctor Who

Diplomski rad

Student/ica:

Dora Mofardin

Mentor/ica:

Doc.dr.sc. Željka Zdravković

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dora Mofardin**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Reakcije fanova na Redditu na rasnu inkluzivnost u medijima: analiza na primjeru franšiza Star Wars i Doctor Who** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 3. listopada 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Ciljevi i svrha istraživanja.....	2
3. Teorijska koncepcija rada.....	3
3.1. Rasna reprezentacija u medijima.....	3
3.2. Rasna reprezentacija u znanstvenoj fantastici.....	6
3.2.1. Rasna reprezentacija u <i>Doctor Who</i> i <i>Star Wars</i>	9
3.3. Fanovi i društvene mreže.....	12
4. Istraživačka pitanja.....	14
5. Metodologija	15
6. Rezultati i rasprava	18
6.1. Reakcije Star Wars fanova.....	18
6.1.1. Kvaliteta priče je fanovima važnija od rasne reprezentacije.....	18
6.1.2. Kontroverze oko promotivnih plakata u Kini.....	19
6.1.3. Maltretiranje crnih glumaca na društvenim mrežama.....	20
6.1.4. Isticanje tokenizma u Star Wars filmovima.....	22
6.1.5. Raznolikost kao štit od kritike.....	23
6.1.6. Animizitet prema Disney kompaniji.....	24
6.1.7. Neiskorišten potencijal likova koji pripadaju rasnim manjinama	25
6.2. Reakcije <i>Doctor Who</i> fanova.....	26
6.2.1. Talent glumaca je fanovima važniji od rase glumaca.....	26
6.2.2. Frustracije zbog naglašavanja raznolikosti u seriji.....	27
6.2.3. Protivljenje raznolikostima u svrhu očuvanja tradicije serije.....	28
6.2.4. Bez obzira na rasu, Doktor mora ostati Britanac.....	29
6.2.5. Fanovi cijene raznolikost sve dok ne djeluje forsirano.....	30
6.2.6. Neiskorišten potencijal likova koji pripadaju rasnim manjinama.....	32

7. Zaključak.....	34
8. Popis literature.....	37

Reakcije fanova na Redditu na rasnu inkluzivnost u medijima: analiza na primjeru franšiza Star Wars i Doctor Who

Sažetak

Posljednjih godina popularne medijske franšize sve više uključuju rasnu raznolikost što odražava popularnost društvenih pokreta za rasnu inkluzivnost. Iako se broj likova iz rasnih i etničkih manjina povećava, problem tokenizma ostaje prisutan jer su mnogi likovi površno uključeni bez stvarne dubine ili promjene. Zbog porasta online zajednica obožavatelja, njihova sposobnost utjecaja na sadržaj raste, a publika zahtijeva kvalitetniju rasnu reprezentaciju. Ovaj rad analizira fanove serijala Doctor Who i Star Wars te njihove komentare na platformi Reddit na ove promjene unutar navedenih franšiza. Istraživanje nastoji istaknuti najčešće teme i motive iz komentara te otkriti koliko je rasna inkluzivnost fanovima važna. Namjera je dobiti uvid u to što fanovi podržavaju ili kritiziraju i koji su njihovi stavovi prema rasnoj raznolikosti.

Ključne riječi: fandom, rasna inkluzivnost, Doctor Who, Star Wars

Fan's reaction on Reddit on racial inclusivity: analysis on the example of Star Wars and Doctor Who franchise

Abstract

In recent years, popular media franchises have increasingly included racial diversity, reflecting the popularity of social movements for racial inclusivity. While the number of characters from racial and ethnic minorities is rising, the issue of tokenism persists, as many characters are superficially included without any real depth or change. With the growth of online fan communities, their ability to influence content is increasing, and the audience is demanding better quality of racial representation. This paper analyzes fans of the Doctor Who and Star Wars series and their comments on Reddit regarding these changes within the franchises. The research aims to highlight the most common themes and motifs from the comments and explore how important racial inclusivity is to the fans. The goal is to gain insight into what fans support or criticize and their views on racial diversity.

Key words: fandom, racial inclusivity, Doctor Who, Star Wars

1. Uvod

Tijekom posljednjih godina, popularne medijske franšize sve su više počele uključivati rasnu raznolikost u svojim glumačkim postavama i pričama, što odražava šire društvene pokrete koji teže inkluzivnosti. Rasna reprezentacija u medijima oblikuje naše razmišljanje o rasi i kulturi, a prikazi rasnih i etničkih manjina imaju potencijal mijenjati nejednake odnose moći. Jedan od glavnih problema o kojem govorimo u ovom radu je tokenizam u medijima, gdje se ističe površna inkluzija manjina bez stvarne promjene, što se koristi kako bi se stvorio privid raznolikosti.

S rastom online zajednica obožavatelja, njihova međusobna povezanost i sposobnost utjecaja na sadržaj kroz kritiku i komunikaciju s kreatorima serija također se povećava. Internet je omogućio fanovima da se okupljaju i dijele svoja mišljenja te da kroz svoje udruživanje i izražavanje pojedinih mišljenja u velikom broju značajno utječu na odluke koje donose kreatori. Kroz društvene mreže i forume poput Reddita, obožavatelji izražavaju svoje zadovoljstvo, ali i nezadovoljstvo, prema smjeru u kojima se njihove omiljene franšize razvijaju. Publika koja prati ove franšize sve je raznolikija te zbog toga jednako tako zahtjeva da se u pričama koje prate prikaže takva rasna raznolikost, da se ispriča i njihova priča te da se svi osjećaju jednako viđeno i reprezentirano. Kako raste broj rasnih i etničkih manjina, tako medijske kompanije nastoje pratiti promjenjivu sliku društva i u serije i filmove uključiti raznolikost koja reflektira stvarnost (Ramon i Hunt, 2024).

Međutim, iako današnje medijske kompanije sve više uključuju rasno raznoliku glumačku postavu, problemi s rasnom reprezentacijom nisu nestali. U novijim filmovima ne vidimo izražene negativne stereotipe kao u ranim holivudskim filmovima, ali primjećujemo kako se među fanovima i dalje javljaju burne rasprave i kontroverzije kada popularne franšize uključe više rasno raznoliku postavu.

Ovaj rad fokusira se na online reakcije obožavatelja *Star Wars* i *Doctor Who* serijala na sve veću rasnu raznolikost unutar ovih franšiza. *Doctor Who* je tek 2023. uveo veliku promjenu u rasnoj reprezentaciji kada su kreatori serije odabrali Ncutija Gatwu kao prvog glumca crne boje kože koji će preuzeti glavnu ulogu Doktora. Ovaj potez predstavlja značajan korak prema većoj raznolikosti u seriji koja je tradicionalno imala bijele muške glumce u glavnoj ulozi. Usporedno s time, *Star Wars* se već dugi niz godina suočava s kritikama zbog

onoga što neki smatraju površnim uključivanjem rasno raznolikih likova što se često naziva tokenizam. Neki autori bi dodali da je čak i površno uključivanje likova drugih rasa korak naprijed jer ono pokazuje barem minimalnu svijest o potrebi za većom raznolikošću u popularnim franšizama poput *Star Warsa* (Podoshen i Ekpo, 2021). Uvođenje različitih rasa u glavne uloge, čak i ako je izvedeno na površnoj razini, može pružiti priliku za budući napredak i potaknuti širu raspravu o reprezentaciji u medijima.

Analizom komentara na Redditu, platformi na kojoj obožavatelji često ulaze u detaljne rasprave i analize, ovim radom se nastoji razumjeti različita razmišljanja, stajališta i emocije koje su potaknute ovim promjenama u reprezentaciji. U prvom dijelu ovog rada, govorit ćemo o povijesti rasne reprezentacije u medijima, s posebnim naglaskom na žanr znanstvene fantastike. Ovaj dio rada će ukratko predstaviti kako se prikaz različitih rasa mijenjao s vremenom, od ranih serija i filmova u kojima je raznolikost bila uglavnom odsutna ili prikazana kroz stereotipe, do novijih pokušaja prema inkluzivnosti. Također ćemo govoriti o tome koju ulogu znanstvena fantastika igra u ovom kontekstu, s obzirom na to da je žanr prepoznatljiv po tome da zamišlja alternativne svjetove i društva iz budućnosti, a time i raznolike rase vanzemaljaca koji često služe kao alegorija za dinamiku između rasa u stvarnom svijetu. Nadalje, raspravljat ćemo o utjecaju koji obožavatelji imaju na rasnu reprezentaciju u medijima. Obožavatelji više nisu pasivni potrošači nego aktivno sudjeluju u stvaranju sadržaja, često zagovarajući veću raznolikost ili opirući se promjenama koje doživljavaju kao neautentične ili forsirane. U glavnom dijelu rada, ćemo se usredotočiti na analizu i raspravu o komentarima s Reddita o rasnoj reprezentaciji u *Doctor Who* i *Star Wars*. Analizom ovih komentara identificirat ćemo i raspraviti glavne teme koje obožavatelji izražavaju u vezi s rasnom raznolikošću.

0. Ciljevi i svrha istraživanja

Cilj ovog istraživanja je provesti analizu komentara fanova na Redditu kako bi se razumjelo kako oni reagiraju na inkluzivnost u franšizama *Doctor Who* i *Star Wars*. To uključuje analize specifičnih tema i motiva koji se najčešće spominju u njihovim komentarima, kao i procjenu toga koliko im je inkluzivnost općenito važna. Nastojimo identificirati što se fanovima sviđa, a što ne, te koji su njihovi stavovi po pitanju rasne inkluzivnosti.

Svrha ovog istraživanja je pružiti uvid u stavove i reakcije publike prema rasnoj inkluzivnosti. Ovi uvidi mogu poslužiti kao pomoć i savjet za kreatora medijskih sadržaja i omogućiti im da prilagode svoje poruke i sadržaj kako bi bolje rezonirali s publikom. Jednako

tako, cilj nam je istaknuti probleme s rasizmom i tokenizmom koji se i dalje na manje primjetne načine javljaju u medijima koje konzumiramo i među gledateljima i njihovim komentarima na društvenim mrežama. Usklađivanjem sadržaja s vrijednostima i interesima publike, kreatori mogu poboljšati kvalitetu onoga što prikazuju, a time i potaknuti veći angažman i povezanost s gledateljima. Ukazivanje na ove štetne stereotipe i vjerovanja, može potaknuti promjene jer kad se prepoznaju i osvijeste načini na koje su određene rase prikazivane na stereotipan način, javlja se potreba za boljom i ravnopravnom reprezentacijom. Zadovoljstvo fanova je ono na čemu se temelji uspjeh navedenih franšiza, stoga je važno analizirati njihova mišljenja i kritike.

0. Teorijska koncepcija rada

3.1. Rasna reprezentacija u medijima

Rasna reprezentacija u medijima bitan je aspekt suvremenog društva, budući da značajno oblikuje način na koji doživljavamo rasu i utječe na naše razumijevanje različitih kultura. Narativi i slike predstavljeni u filmovima, televiziji, vijestima i društvenim medijima ne odražavaju samo društvene stavove, nego isto tako igraju ključnu ulogu u njihovom oblikovanju. Ova je tema povezana sa sociološkim raspravama o rasi, identitetu, medijima i kulturi.

Hall (1997) objašnjava kako reprezentacija nije samo prikazivanje stvarnosti već ona uključuje i stvaranje značenja kroz jezik i slike. Tako medijska reprezentacija pridonosi stvaranju stvarnosti. Kada su rasna i etničke manjine stereotipno prikazane u medijima, to potiče nejednake odnose moći zato što smanjuje i pojednostavljuje njihov identitet. Prikazivanjem takvih stereotipa kao nešto što je prirodno i normalno dolazi do internalizacije takvih vjerovanja od strane gledatelja.

Hooks (1992) na isti način kritizira medijske prikaze crnaca te stereotipe koji štete marginaliziranim grupama. Ona posebno naglašava stereotipe kao što su nasilnost crnih muškaraca i pretjerano seksualiziranje crnih žena. Crni su likovi ili prikazani u negativnim ulogama ili ih uopće nema, što je najviše vidljivo u nedostatku crnih likova s dubinom i ljudskosti. I prikazi koji se mogu interpretirati kao osnažujući poput prikaza snažne crne žene ili seksualno oslobođene žene i dalje imaju moć poticati negativne stereotipe gdje se kod snažne crne žene ponovno umanjuje njezina ljudskost i ranjivost, a seksualno oslobođena žena i dalje je umanjena kao slika namijenjena publici bijelih muškaraca.

Važan pojam koji se vezuje uz prikaz crne rase u medijima je tokenizam. Rosabeth Moss Kanter (1977) definira tokenizam kao situaciju u kojoj su pojedinci iz nedovoljno zastupljenih ili manjinskih skupina prisutni u malom broju unutar veće, dominantne skupine. Tokenizam postaje mehanizam kroz koji institucije daju dojam raznolikosti i uključenosti bez rješavanja temeljnih sustava nejednakosti (Collins, 1990). Zbog toga što su token osobe u manjini, one su više vidljive, a tako i više izložene kontroli. Njihovi su postupci primijećeni više nego oni većinske skupine što stavlja pritisak na pojedinca koji reprezentira manjinsku skupinu kojoj pripada (Kanter, 1997). To rezultira brojnim preprekama za predstavljenu kulturu, i u suprotnosti je sa značajnom inkluzijom. Značajna inkluzija zahtijeva da marginalizirane osobe ne budu uključene samo radi institucionalne koristi; nego mora postojati doprinos stvarnoj promjeni kako bi se smanjile prepreke koje doprinose nejednakosti (LaPointe, 2019). Ono što je ključno za tokenizam je njegova površnost i fokus na prividnu inkluziju. Collins (1990) naglašava kako tokenizam najčešće služi kao simbolična reprezentacija gdje se uključivanje nekoliko pojedinaca koristi za označavanje jednakosti i različitosti. Međutim, to ne znači da ti pojedinci imaju moć u procesima donošenja odluka ili time doprinose rješavanju sustavne opresije.

Iznimno negativni rasni stereotipi započinju u najranijim holivudskim filmovima. Na primjer, film *The Birth of a Nation* (1915) stereotipno prikazuje crnce i veliča Ku Klux Klan. U mnogim slučajevima, crni likovi su portretirani kao primitivni stanovnici džungli, dok su, kada su bili prikazani kao dio američkog društva, često prikazivani kao sluge bijelih likova u razdoblju prije američkog građanskog rata (Nama, 2008). Jedna od najranijih serija koja je istaknula crne likove na televiziji je *Amos i Andy* (1928), no ova komedija uključivala je brojne stereotipe i izazvala je mnoge kritike.

Head (1952) provodi jedno od najranijih istraživanja koja analiziraju rasnu reprezentaciju u medijima. Rezultati te studije pokazuju da 1952. su samo 10 % likova na televiziji bile osobe crne boje kože, a od njih 3 % ih je bile su prikazane kao osobe koje dolaze iz viših društvenih klasa. Za usporedbu, 16 % bijelih likova je bilo prikazano kao osobe iz više klase. Krajem 60-ih godina, zbog promjene političke klime, taj trend se naglo mijenja i crnci se pojavljuju na čak 46 % TV programa i na 10 % reklama. Također, prikazani su u pozitivnijem svjetlu i kao osobe višeg statusa nego ranije (Roberts, 1971).

Nadalje, Northcott i sur. (1975) analiziraju TV program sedamdesetih godina prošlog stoljeća kako bi ustanovili mijenja li se sadržaj TV programa sukladno s političkim trendovima. Njihovo istraživanje pokazuje kako se opadanjem popularnosti borbe za prava crnaca smanjuje i broj crnih likova u serijama i filmovima te se mijenja i način na koji su prikazani. Mediji se ponovno okreću portretiranju osoba crne boje kože nižestatusnog zanimanja ili bez posla. Hall (1992) isto tako ističe negativno portretiranje crnih ljudi koje je uvjetovano širim političkim događanjima. Međutim, on isto tako govori kako postoji potencijal za napredak posebice kroz produkciju i radove marginaliziranih grupa. Oni imaju potencijal promijeniti prikaz rase i kulture propitujući stereotipe i stvarajući kompleksniju i dublju sliku rase u medijima.

Tijekom osamdesetih i devedesetih godina počinju se pojavljivati i prve tamnopuspe televizijske zvijezde kao što su Bill Cosby i Will Smith koji su se proslavili glumeći u televizijskim serijama koje uključuju velik broj crnih glumaca te tako napravili put mlađim crnim glumcima koji su danas više prisutni na TV ekranima. No ipak problemi s tokenizmom i negativnim stereotipima još uvijek su prisutni.

Što se tiče rasne raznolikosti u medijima danas, Ramon i Hunt (2024) provode dugogodišnje istraživanje u kojem analiziraju kako su etničke i rasne skupine zastupljene u medijima i kulturi s obzirom na stanje u populaciji Amerike. Udio etničkih manjina u Americi raste svake godine te 2023. godine etničke manjine su činile 43.6 % populacije. Njihova istraživanja također pokazuju kako sve raznolikija publika isto tako preferira sadržaj u kojem se prikazuju različite rasne skupine. Od najpopularnijih 10 filmova na streaming platformama, njih je 7 uključivalo 30 % ili više glumaca koji pripadaju etničkim i rasnim manjinama. Broj glumaca koji nisu bijele boje kože u 2023. godini realistično je reflektirao stvarnu sliku američkog društva gdje je otprilike 4.5 od 10 vodećih uloga u filmovima na streaming platformama dodijeljeno glumcima iz etničkih manjina. Njihova su istraživanja isto tako pokazala kako filmovi koje su režirale žene i osobe crne boje kože imale su više rasno i etnički raznoliko postavu nego filmovi koje su režirali bijeli muškarci.

Rasne i etničke manjine ključne su za uspjeh medijskih kompanija budući da čine velik udio publike. Veći je udio osoba iz rasnih manjina među gledateljima nego što ih ima u Američkoj populacijom. Ramon i Hunt (2024) zbog toga ističu kako se Hollywood treba osvrnuti na želje svoje publike koja postaje sve raznolikija. Budući da 52,7 % američke populacije mlađih od 18 godina su osobe iz etničkih manjina (Jones i sur., 2021), medijske bi

kompanije trebale nastaviti uključivati rasnu raznolikost kako bi održale svoju gledanost i dosljedno prikazivale rasu u suvremenom društvu.

3.2. *Rasna reprezentacija u znanstvenoj fantastici*

U žanru znanstvene fantastike, koji uspijeva prikazivati najraznolikije svjetove, likove i scenarije, kroz svoju povijest često je izostavljao ljude različitih boja kože. Snead (1994) kao razlog tomu navodi kako pojava crne rase na televiziji sa sobom uvijek nosi asocijacije na crnačku povijest i društveni položaj što se ne može u potpunosti zanemariti i prilagoditi fantastičnim fiktivnim svjetovima zamišljenim u poslijeratnim filmovima pedesetih godina. Takav se fenomen može okarakterizirati kao povijesni zastoj u reprezentaciji crnaca na filmu i televiziji.

Mogući razlog za manjak raznolikosti u znanstvenoj fantastici leži u načinu na koji je žanr definiran. Guerra (2014) ističe kako su mnoge priče iz znanstvene fantastike, uključujući i *Star Wars*, nastale kao počast starijim pulp magazinima iz 1930-ih godina koje su uglavnom pisali znanstvenici koji su bili bijeli muškarci. Priče koje su iz toga proizašle također su bile zamišljene za publiku bijelih muškaraca pa su tako i likovi i priče uvelike prilagođeni toj publici. Priče koje su pisali osobe iz etničkih manjina, a uključivali su bogatije i raznolikije narative, često se nisu uklopili u tu definiciju žanra te stoga nisu doživjeli toliku popularnost. Neki od tih autora uključuju W. E. B. Du Bois, George S. Schuyler i Pauline Hopkins koji u svojim djelima pružaju perspektivu manje privilegiranih društvenih skupina i kroz fikciju govore o preprekama s kojima se susreću u društvu.

Mnogi filmovi znanstvene fantastike uopće ne uključuju ljude različitih boja kože (Guerra, 2014). Kao jedno od objašnjenja mnogi navode to da se filmovi znanstvene fantastike baziraju na zamišljenoj budućnosti u kojoj nema rasizma i klasizma, a ponekad i da nema ni različitih rasa te da su svi jednaki. Ipak takvi razlozi lako mogu poslužiti kao izlika za izbjegavanje tema etničke i rasne raznolikosti. Ako znanstvena fantastika prikazuje budućnost u kojoj su prisutni samo bijeli ljudi, to implicira da u toj zamišljenoj budućnosti nema mjesta za ljude drugih rasa (Guerra, 2014). Takva slika može poslati poruku da rasna raznolikost nije dio te budućnosti, što podržava isključenost i nevidljivost rasnih manjina.

Nama (2008) na nekoliko primjera znanstveno fantastičnih filmova prikazuje kako se u odsutnosti crnih likova može iščitati ideologija američkog društva. Pedesetih godina

dvadesetog stoljeća filmovi najčešće uopće ne uključuju crne glumce niti se bave ikakvom tematikom koja se dotiče rase. Tako, na primjer, u filmu *When Worlds Collide* (1951) koji je snimljen dok je rasna segregacija u Americi još bila uobičajena praksa, jedini preživjeli likovi na kraju filma su bijeli Amerikanci. Novi planet na koji dolaze nakon uništenja Zemlje tako biva nastanjen homogenom grupom bijelaca implicirajući kako je bijela rasa ključna za očuvanje Američke kulture i izgradnje novog "savršenog" društva.

Sličan narativ pronalazimo i u adaptaciji popularnog romana H. G. Wellsa *The Time Machine* (1960) u kojem glavni protagonist putuje u daleku Zemljinu budućnost te otkriva kako su se ljudi podijelili na dvije rase - Eloi i Morloci. Film po mnogim detaljima ističe plavo obojene Morloke kao obojenu rasu nasuprot Eloima koji su bijeli i imaju svijetlu kosu. Uz to, rase su i prostorno podijeljene asocirajući na rasnu segregaciju nakon drugog svjetskog rata. Dok Eloi žive na površini, Morloci žive ispod zemlje. U završetku filma, Morloci, koje možemo interpretirati kao pripadnike rasnih manjina, bivaju uništeni te Zemlja postaje rasna utopija u kojoj u miru žive samo Eloi koji simboliziraju bijelu rasu. *The Time Machine* (1960) rješenje protiv protesta, civilnog neposluha i nasilja koje se asocira s pokretom za civilna prava, pronalazi u eliminiranju rasnih manjina u budućnosti (Nama, 2008).

Još jedan trend u filmovima znanstvene fantastike je onaj gdje crni glumci portretiraju primitivna i necivilizirana društva. Edward Said (1977) objašnjava kako se u Engleskoj literaturi kultura istočnih zemalja koristi kao simbol drugosti. Zapad koji je prikazan kao civiliziran, logičan i snažan u suprotnosti je s istokom koji simbolizira primitivnost, iracionalnost i inferiornost zapadu. Tako se i u futurističkim scenarijima znanstvene fantastike crni likovi javljaju kao divlji članovi Afričkih plemena koji, umjesto kožnih, nose metalne ogrtače oko kukova kao što je to slučaj u filmu *Flash Gordon* (1980). Slično tome, u filmu *2001: A Space Odyssey* (1961) vidimo podjelu između napredne futurističke civilizacije u kojoj živi samo bijela rasa i primitivnih i nasilnih ljudi iz prošlosti koji su prikazani s tamnijom bojom kože.

Na kraju postoji i trend pokušaja značajne inkluzije rasnih manjina. Iako je žanr znanstvene fantastike dugo vremena uključivao samo bijelu rasu, pokreti za prava crnaca šezdesetih godina doveli su do promjena. Crni likovi počeli su se sve više pojavljivati u dosad isključivo bijelom filmskom svijetu kao odgovor na zahtjeve gledatelja za vidljivošću, reprezentacijom i uključenošću (Nama, 2008). Ipak, s opadanjem popularnosti pokreta za

građanska prava, smanjuje se i zastupljenost crnih likova u filmovima, a do sedamdesetih godina ponovno se javlja trend njihove odsutnosti.

Meehan (2002) opisuje kako su medijske kompanije postupno mijenjale svoju strategiju stvaranja sadržaja i oglašavanja, prelazeći s ciljne populacije bijelih muškaraca u dobi od 18 do 34 godine na druge populacije koje do sada nisu bile u fokusu, kao na primjer, žene koje su ostajale kod kuće tijekom dana i gledale televiziju. Među takvim specifičnim tržištima nalaze se i osobe raznih rasa i etniciteta koje su rijetko zastupljene u medijima. Hardy (2014) ovakve procese unutar medijske industrije objašnjava kroz političku ekonomiju medija koja proučava kako odnosi moći u društvu utječu na proizvodnju i distribuciju medija. To uključuje ispitivanje kako odnosi moći oblikuju tko kontrolira i koristi medijske resurse, poput vijesti, zabave i informacija. Ukratko, radi se o razumijevanju kako moć utječe na medijsku industriju i njen utjecaj na društvo. Time, prema promjenama u odnosima moći u društvu, medijske kompanije moraju mijenjati svoj sadržaj kako bi nastavile uspješno djelovati. U mnogim dijelovima svijeta, posebno u SAD-u, filmovi se proizvode i konzumiraju unutar kapitalističkog okvira i stvaraju se s namjerom da se prodaju i ostvare profit (Mirrlees, 2013). Unutar ovog sustava, važno je razumjeti filmove kao robu, koja postoji kao materijalno dobro te se razmjenjuje u ekonomiji (Pendakur, 1990).

Koushik i Reed (2018) na primjerima Disney filmova analiziraju kako i filmovi danas slijede političke trendove i prilagođavaju svoju glumačku postavu zahtjevima publike. Disney je multinacionalna medijska tvrtka koja je poznata po svojim filmskim studijima i tematskim parkovima. Analiza Koushik i Reed (2018) pokazuje da Disney uključuje likove crne rase kako bi privukao što veću publiku, a ti likovi često nemaju značajnu ulogu unutar samih filmova. Dok su prisutni u prvom planu na reklamama i promocijama, često su nedovoljno razvijeni ili imaju ograničen utjecaj na radnju, što pokazuje da je njihova prisutnost tek simbolična. Autori time ističu komodifikaciju različitih društvenih pokreta kao što su feministički pokret i pokret za prava rasnih i etničkih manjina. Umjesto da se dubinski bavi problemima koje ti pokreti naglašavaju, Disney često koristi simboličnu reprezentaciju kako bi privukao publiku koja cijeni raznolikost, bez pružanja stvarno značajne uloge tim likovima. Time se društveni pokreti pretvaraju u robu koja se može iskoristiti za profit, bez stvarne promjene društvenih struktura ili stereotipa.

Međunarodne medijske kompanije stalno nastoje stvoriti proizvode koji donose najveći profit uz najmanji rizik. Stvaranje nastavaka popularnih franšiza jedan je od načina

kako se to može postići (Koushik i Reed, 2018). Meehan (2005) govori kako se medijske kompanije fokusiraju na iskorištavanje "Globalno popularnog dizajna" ili, drugim riječima, filmova koji privlače ljude diljem svijeta, a ne samo određene grupe obožavatelja. Kako bi privukli širu publiku, studiji angažiraju poznate glumce i redatelje te prerađuju starije filmove. Zbog toga se filmovi često recikliraju, prepakiraju i ponovo prikazuju. Ova strategija je usmjerena na ostvarivanje profita i smanjivanja rizika da film ne bude uspješno prihvaćen budući da snimljeni nastavci već imaju postojeću publiku.

Na primjerima *Doctor Who* i *Star Wars*, jasno se može vidjeti kako se odvijaju procesi adaptacije i reprezentacije u popularnoj kulturi. Ove franšize se desetljećima temelje na istim premisama i zadržavaju vjernu publiku koja se s nostalgijom vraća novim pričama. Ova uspostavljena veza između fanova i sadržaja značajno smanjuje rizik od neuspjeha novih nastavaka ili epizoda, jer postojeće obožavatelje privlače poznate teme, likovi i svjetovi. U kontekstu rasne reprezentacije, ove franšize pokazuju kako su sposobne pratiti zahtjeve gledatelja i prilagoditi se promjenama u društvenim normama i očekivanjima.

U našoj analizi birali smo fanove *Star Warsa* i *Doctor Whoa* na Redditu zbog toga što obje skupine fanova pripadaju starijim, dobro ustanovljenim franšizama koje su imale važnu ulogu u oblikovanju popularne kulture kroz desetljeća. Ove franšize su opće poznate u žanru znanstvene fantastike, okupljaju velik broj fanova i omogućuju nam da vidimo promjene u fandomu kroz duži period. Uz to, obje franšize dijele slične kritike koje su upućivali fanovi u pogledu rasne inkluzivnosti. Obje su franšize posljednjih godina počele uključivati sve raznovrsnije likove, ne samo po pitanju rase, već i spola, seksualnosti, kulturnih pozadina i ostalih aspekata identiteta.

3.2.1. Rasna reprezentacija u *Doctor Who* i *Star Wars*

Doctor Who je britanska znanstveno fantastična TV serija u produkciji BBC-ja. Prvi put je emitirana 23. studenog 1963. godine i prati avanture Doktora, koji putuje kroz vrijeme i prostor. Doktora obično prate suputnici koji mu se pridružuju u avanturama. Jedna od najistaknutijih karakteristika Doktora je njegova sposobnost da se regenerira kada je smrtno ranjen čime preuzima novi izgled i osobnost. Zbog toga je tijekom godina Doktora glumio niz različitih glumaca, a seriji je omogućeno neprestano emitiranje preko 60 godina što čini *Doctor Who* najdulje emitiranom znanstveno fantastičnom serijom.

Star Wars je popularna znanstveno-fantastična franšiza koju je stvorio George Lucas, prvi put predstavljena 1977. godine izdavanjem filma *Star Wars: Episode IV - New Hope*. Radnja se odvija u dalekoj galaksiji, a usredotočena na bitku između svijetle i tamne strane sile. Originalna trilogija se sastoji od tri filma - *New Hope (1977)*, *The Empire Strikes Back (1980.)* i *Return of the Jedi (1983.)*. Franšiza se od tada proširila na tri filma prethodnih nastavaka (Epizode I-III), tri filma nastavka nakon originalne trilogije (Epizode VII-IX), zatim ostale samostalne filmove i serije kao što su *Rogue One*, *Solo*, *The Clone Wars*, *Star Wars Rebels*, *The Mandalorian* i mnoštvo romana, stripova i video igrice.

Doctor Who i *Star Wars* ponekad koriste vanzemaljske rase kao simbole ili alegorije za stvarne rase i etničke skupine, odražavajući društvene probleme i kulturnu dinamiku. U *Doctor Who*, vanzemaljska rasa Daleci su, na primjer, često tumačeni kao metafora za fašizam i rasnu čistoću, aludirajući na nacističke ideologije (Bignell, 2005). Ove prikaze često koriste za komentiranje predrasuda, imperijalizma i borbe za identitet, ali isto tako sa sobom nose brojne kontroverze.

Neki od ranih holivudskih filmova imali bi bijele glumce koji su se pretvarali da su pripadnici različitih rasa. Koristili su šminku i ponašali se na pretjerane načine kako bi prikazali Afroamerikance, Indijance, Azijate i Latinoamerikance. Ta se praksa smatrala uvredljivom jer je te kulture svodila na stereotipe. Nama (2008) ovu praksu uočava i u *Star Wars* filmovima, ističući kako likovi izvanzemaljaca s maskama i pretjeranim pokretima često simboliziraju ljude koji nisu bijele rase, nastavljajući negativne stereotipe. Primjer toga je Darth Vader, odjeven u crno i s prijetećom maskom, koji utjelovljuje negativnost ili "drugost". Iako osobe crne boje kože nisu izravno prisutne u priči, njihova simbolička povezanost s negativnim konotacijama, poput opasnosti i zla, ostaje kroz vizualne simbole u filmu, gdje se crna boja često veže uz zlo, a bijela uz dobro.

Što se tiče stvarnog prikazivanja raznolikih rasa u ovim franšizama, možemo primijetiti postupno uključivanje raznolikosti koje se razvijalo tijekom godina. U početku su se likovi crne boje kože uglavnom pojavljivali među sporednim ulogama, često u pozadinskim scenama ili kao sekundarni likovi koji nisu imali ključan utjecaj na radnju. Međutim, kako su se društveni stavovi mijenjali i svijest o važnosti reprezentacije rasla, ove franšize su počele uključivati raznovrsnije likove i među glavnim junacima. Na primjer, u novijim sezonama *Doctor Who* imamo likove kao što su Martha Jones, prva crna suputnica Doktora, i Yasmin Khan, suputnica koja je britansko-pakistanska policajka. Slično tome, *Star*

Wars je proširio svoju reprezentaciju uvođenjem likova kao što su Lando Calrissian iz originalne trilogije, zatim Finn, Cassian Andor, Rose Tico i ostali.

Lik Landa Calrissiana, kojeg glumi Billy Dee Williams, označava važan trenutak za reprezentaciju crnaca u znanstveno-fantastičnim filmovima ranih 1980-ih godina. Nama (2008) ističe da treći film originalne trilogije, *Star Wars: Episode V - The Empire Strikes Back* (1980), daje crnom liku značajnu ulogu, za razliku od stereotipnih prikaza gdje crni likovi brzo umiru ili se žrtvuju za bijele likove. Iako se Lando ponekad smatra sporednim ili simboličnim likom, njegova kompleksnost i važnost za priču daju mu dublju dimenziju i čine ga važnim likom za pozitivnu reprezentaciju crnaca. Unatoč kritikama da je dodan zbog rasne raznolikosti (Bernardi, 1998), Lando odražava društvene napetosti po pitanju rase iz ranih 1980-ih (Omi i Winant, 2006). Lando mora balansirati svoje dužnosti kao vođa, prijateljstvo s Han Solom i komplicirani odnos s Darth Vaderom, koji je također prikazan kao "crni" lik.

U novim *Star Wars* filmovima pitanja rase bila su značajna tema rasprave na društvenim mrežama. Nova trilogija i spin-off filmovi napravili su značajan napredak u povećanju rasne raznolikosti unutar franšize, uključujući likove različitih rasa i etniciteta. Na primjer, likovi poput Finna, kojeg glumi John Boyega, i Rose Tico, koju igra Kelly Marie Tran, predstavili su glumce različitih boja kože. Međutim, ova povećana raznolikost također je izazvala kritiku i kontroverzu kod određenih grupa obožavatelja. Neki obožavatelji i kritičari tvrdili su da prikaz tih likova nije dovoljno dubok, često ih stavljajući u sporedne uloge umjesto vodećih pozicija i ne dajući im nikakvu značajnu ulogu za cjelokupnu radnju filma. Drugim riječima, neki smatraju da takvi likovi nisu važni za priču. Također, bilo je reakcija protiv angažmana glumaca različitih boja kože, što pokazuje stalne borbe unutar obožavateljskih krugova i industrije u vezi s reprezentacijom rase.

Po pitanju serije *Doctor Who* i reprezentacije raznolikosti treba napomenuti kako rasa Doktora predstavlja aspekt identiteta lika. Glavni lik Doktora u seriji pripada rasi Gospodar Vremena s planeta Gallifrey, rase poznate po svojoj naprednoj tehnologiji, sposobnosti regeneracije i mogućnosti putovanja kroz vrijeme i prostor. Sposobnost regeneracije omogućava Doktoru da mijenja fizički izgled, spol i osobnost, dok zadržava svoju svijest i sjećanja kroz sve regeneracije. Prema tome, serija svakih nekoliko godina mijenja glavnog glumca i ostalu glumačku postavu koja glumi Doktorove suputnike što pruža seriji brojne opcije o tome kako će glavni glumci izgledati, kakav će karakter imati i slično. Neki gledatelji su primijetili da unatoč tolikoj slobodi, *Doctor Who* dugi niz godina prati sličan obrazac od

kojega rijetko odskaae. Specifično, obožavatelji serije često su isticali problem kako je Doktor uvijek prikazan kao muškarac bijele rase sve dok serija nije sve više počela prikazivati različitosti. Tek 2017 godine, Jodie Whittaker je preuzela ulogu prvog ženskog Doktora, a nakon nje 2023 godine ulogu preuzima prvi Doktor crne rase kojeg glumi Ncuti Gatwa. Tako je serija od svojih početaka 1963 imala problem s manjkom reprezentacije različitosti u pogledu rase. Od sveukupno 15 regeneracija Doktora, samo njih dvoje nisu bijeli muškarci.

Prije same dodjele glavne uloge ženi i crnom muškarcu, serija je postepeno eksperimentirala sa sporednim likovima. Za vrijeme Petera Capaldija kao dvanaestog Doktora, došlo je do značajne reakcije kao odgovor na regeneraciju lika znanog kao General, koji se transformirao u ženu. Ovaj događaj dogodio se u epizodi "Hell Bent" iz 2015. godine. General, kojeg glumi glumac Ken Bones, u toj se epizodi, nakon što je smrtno ranjen, regenerirao se u ženu koju glumi crna glumica Ruth Bradley. Reakcija je proizašla od nekih obožavatelja kojima se nije svidjela ideja da se tradicionalno muški lik regenerira u ženu. Ova reakcija bila je dio šire rasprave o rodnoj zastupljenosti i promjenama u emisiji. Kritičari regeneracije tvrdili su da je to bila nepotrebna ili prisilna promjena, dok su je neki smatrali pozitivnim korakom prema većoj raznolikosti i inkluzivnosti unutar serije. Što se tiče rodne zastupljenosti, tu je i lik Missy koji je značajan u povijesti serije. Missy je tradicionalno prikazana kao muškarac koji se naziva Master, međutim, tijekom Capaldijeve ere Doktora po prvi put vidimo da se Master regenerirao u ženu. Premda se o ovom radu fokusiramo na rasnu reprezentaciju, važno je napomenuti i ove pokušaje uvođenja žena u važne uloge u seriji kako bi bolje objasnili kako serija postepeno odstupa od tradicionalne dominacije bijelih muških likova u glavnim ulogama i kako fanovi često teško prihvaćaju promjene.

3.3. Fanovi i društvene mreže

U svojoj studiji o angažmanu obožavatelja s narativima sapunica, Bielby, Harrington i Bielby (1999) nude jasnu i sažetu definiciju onoga što znači biti "obožavatelj." Oni objašnjavaju da je samo gledanje televizije obično privatna i pasivna aktivnost, gdje osoba konzumira sadržaj sama ili u maloj grupi, bez dubljeg angažmana. Ova osnovna aktivnost gledanja ne zahtijeva veliku emocionalnu uključenost osim uživanja ili zabave. Međutim, biti "obožavatelj" podrazumijeva mnogo više od samog gledanja. Prema autorima, obožavatelj nadilazi sami čin gledanja i sudjeluje u raznim aktivnostima koje pokazuju pojačanu emocionalnu povezanost s medijskim sadržajem. To može uključivati rasprave o seriji s drugima, pridruživanje zajednicama obožavatelja, stvaranje fan sadržaja poput fan fikcije ili umjetnosti, ili prisustvovanje događanjima i konvencijama. Ukratko, biti obožavatelj znači

aktivno sudjelovati u širem kulturnom okruženju koje okružuje seriju, često vođeno dubokom emocionalnom povezanošću s likovima, pričama i temama. Slično tome, Gwenllian-Jones (2002) definira obožavatelje kao one koji ne samo da strastveno konzumiraju službene tekstove, već također upotrebljavaju svoje kreativne i interpretativne vještine kako bi stvarali fan fikciju, kulturnu kritiku, fan umjetnost, videa i web stranice. Oni aktivno traže druge obožavatelje s kojima će dijeliti svoje oduševljenje. Obožavatelji se razlikuju od "običnih" potrošača jer se njihovi načini konzumacije često smatraju pretjeranima.

U prošlosti su aktivnosti obožavatelja bile uglavnom ograničene na fizičke prostore poput fan klubova, konvencija i lokalnih okupljanja. Ove osobne interakcije omogućile su obožavateljima razmjenu ideja, dijeljenje fan kreacija i zajedničko uživanje u njihovim interesima. Međutim, s pojavom interneta, zajednice fanova su se preselile na digitalne platforme, gdje online forumi i društvene mreže nude povezanost na globalnoj razini.

Internet omogućuje obožavateljima da nadvladaju geografske prepreke i povežu se s istomišljenicima diljem svijeta, stvarajući zajednice koje bi bile nemoguće u pred-digitalnom dobu (Guschwan, 2016). Obožavatelji više nisu ograničeni svojim fizičkim položajem. Umjesto toga, mogu se pridružiti internetskim forumima, društvenim mrežama i raznim web stranicama koje se bave njihovim posebnim interesima i to im omogućuje da dijele svoja mišljenja s drugima, razmjenjuju ideje i sudjeluju u raspravama. Internet olakšava komunikaciju među obožavateljima i stvara globalnu mrežu u kojoj se pojedinci puno lakše mogu povezati oko zajedničkih interesa.

Costello i Moore (2007) opisuju kako se aktivnost obožavatelja na društvenim mrežama i forumima proteže na širok spektar, od minimalnog uključivanja do dubokog, intenzivnog angažmana. S jedne strane, tu su povremeni gledatelji koji prvenstveno traže jednostavne informacije vezane uz seriju, poput spojlera, vodiča za epizode, sažetaka i ažuriranja o nadolazećim epizodama ili sezonama. Ovi gledatelji mogu pretraživati forume, čitati članke ili pratiti službene stranice na društvenim mrežama kako bi ostali informirani, ali njihova interakcija sa zajednicom obožavatelja često je ograničena na konzumaciju, a ne sudjelovanje.

S druge strane spektra, tu su visoko angažirani obožavatelji koji aktivno traže interakciju i suradnju unutar zajednice obožavatelja. Ovi obožavatelji ne zaustavljaju se na pukom konzumiranju sadržaja, već sudjeluju u raspravama, stvaraju fan teorije i dijele svoja razmišljanja i predviđanja s drugima. Mogu se baviti pisanjem fan fikcije, izradom fan umjetnosti ili drugim kreativnim projektima inspirirani serijama i filmovima. Osim toga, neki

od tih posvećenih obožavatelja ponekad žele stupiti u izravan kontakt s članovima glumačke ekipe, scenaristima i producentima serije putem društvenih mreža, fan konvencija i drugih događanja. Oni mogu postavljati pitanja i davati povratne informacije, time stvarajući dvosmjerni dijalog koji može utjecati na smjer serije i odluke produkcije.

Između ova dva ekstrema postoji širok raspon aktivnosti publike, pri čemu neki gledatelji povremeno sudjeluju u internetskim raspravama ili se pridružuju grupama obožavatelja kada ih određena epizoda ili priča posebno zaintrigira. Ovakav angažman potiče osjećaj zajedništva i povezanosti među obožavateljima i stvara dinamičan odnos između publike i kreatora sadržaja koji vole.

Henry Jenkins (2012) naglašavao je kako obožavatelji svih oblika popularne kulture nisu samo pasivni potrošači, već i proizvođači kulture. Oni uzimaju medijske tekstove koje vole te ih proširuju i nadograđuju, time pomičući granice onoga što se smatra službenim unutar određenog narativa. Bilo kroz fan fikciju koja istražuje alternativne priče, fan umjetnost koja vizualno interpretira likove ili fan videa koji kombiniraju scene i glazbu, obožavatelji neprestano pridonose razvoju svojih omiljenih serija i filmova. Participativna kultura tako briše granicu između kreatora i potrošača određenog medijskog proizvoda te dovodi do toga da i obožavatelji i profesionalni producenti zajedno doprinose stvaranju medijskog sadržaja.

Zbog takvog angažmana obožavatelji se mogu smatrati skandaloznima jer njihove aktivnosti često prelaze granice onoga što se smatra prihvatljivim ili očekivanim (Costello i Moore, 2007). Njihova posvećenost određenim serijama, filmovima, knjigama ili slavnim osobama ponekad može biti percipirana kao pretjerana ili iracionalna od strane onih koji nisu dio fandoma. Jenkins (1988) naglašava kako obožavatelji mogu prkositi uobičajenim očekivanjima angažmana s medijima tako što oni ne prihvaćaju sadržaj samo onako kako im je predstavljen; oni ga reinterpetiraju, zamišljaju i rekreiraju prema vlastitim željama i perspektivama.

Zajednice fanova mogu također osporavati autoritet kreatora tako što kritiziraju njihovo djelo, zahtijevaju promjene ili čak proizvode alternativne verzije priča koje se razlikuju od originala. To se može vidjeti u prepravljaju razočaravajućih završetaka ili zagovaranju veće zastupljenosti i raznolikosti u medijima. Fanovi su tako, uz širenje dostupnosti interneta, u online sferi stekli moć koja im daje priliku da značajno djeluju na serije i filmove koje vole. Jasno mogu izraziti što im se sviđa, a što ne žele gledati. Ono što je važno za ovaj rad je moć fanova da utječu na rasnu reprezentaciju u medijima. Jedan od značajnih razloga zašto su

Doctor Who i *Star Wars* krenuli uključivati veću rasnu raznolikost je upravo zbog brojnih zahtjeva i kritika fanova. Tako fanovi kroz svoje komentare i dalje nastavljaju doprinosti poboljšanju ovih franšiza, dajući prijedloge, kritike i pohvale.

0. Istraživačka pitanja

Ovo istraživanje nastoji ispitati emocionalne reakcije, uobičajene teme i ukupnu važnost rasne inkluzivnosti koju fanovi izražavaju u komentarima. S obzirom na to postavili smo ova istraživačka pitanja:

Kakve emocije fanovi izražavaju u komentarima koji govore o inkluzivnosti?

Koje se teme najčešće javljaju u komentarima?

Percipiraju li fanovi rasnu inkluzivnost u medijima kao tokenizam?

Koliko je fanovima važna rasna inkluzivnost?

0. Metodologija

Odabrali smo analizirati *Star Wars* i *Doctor Who* fanove na Redditu iz nekoliko ključnih razloga. Prvo, obje skupine fanova pripadaju starijim, dobro etabliranim franšizama koje su bile važne za popularnu kulturu kroz desetljeća, što nam daje bogat kontekst za proučavanje ovih zajednica. Obje franšize također pripadaju istom žanru znanstvene fantastike, što omogućava usporedbu reakcija fanova i preferencija unutar sličnih narativnih okvira. Drugi razlog je odana posvećenost fanova ovim serijalima. Fanovi *Star Warsa* i *Doctor Whoa* poznati su po svojoj predanosti i aktivnom angažmanu, često sudjelujući u detaljnim analizama, teorijama i kritikama na društvenim mrežama. Uz to, obje franšize također dijele slične kritike koje su upućivali fanovi, posebno u pogledu rasne inkluzivnosti. I na kraju, u posljednjih nekoliko godina, obje franšize su krenule putem veće raznolikosti u svojim narativima, uključujući likove različitih rasa, spolova i kulturnih pozadina. Ova promjena izazvala je brojne rasprave unutar zajednica fanova, što čini *Star Wars* i *Doctor Who* idealnim slučajevima za analizu kako dugogodišnji fanovi reagiraju na rasnu inkluziju u svojim omiljenim franšizama.

Reddit smo odabrali za našu analizu zbog njegove jednostavnosti i strukture koja omogućava preglednu organizaciju diskusija. Redditova platforma omogućava lakši pristup različitim temama i subredditima, gdje se komentari i diskusije mogu lakše pratiti i analizirati.

Iako su zajednice fanova jednako aktivne i intenzivno prisutne na drugim društvenim mrežama kao što su, primjerice, Tumblr i X (Twitter), Reddit nam pruža bolju preglednost. Na X-u, zbog ograničenja broja znakova, diskusije su često fragmentirane i površne, dok je Tumblr više orijentiran na vizualni sadržaj što nije idealno za analizu komentara. Reddit, s druge strane, omogućava analizu diskusija prema vremenu, temama i ključnim riječima, što ga čini idealnim za ovo istraživanje.

Reddit funkcionira kao platforma za dijeljenje sadržaja i pokretanje rasprava. Platforma uključuje velik broj različitih zajednica koje se fokusiraju na različite interese. Te zajednice, koje se zovu subredditi, služe kao forumi za korisnike gdje objavljuju sadržaj, sudjeluju u raspravama i druže se sa svojim istomišljenicima. Subredditu su kategorizirani s prefiksom "r/", kao što u ovom radu analiziramo r/StarWars i r/doctorwho. Reddit definira njegov sustav rangiranja sadržaja koji ovisi o angažmanu članova zajednice tako da glasaju za ili protiv neke objave. Objave koje dobiju mnogo pozitivnih glasova penju se na vrh i dobivaju veću vidljivost unutar subreddita ili se čak pojavljuju na Redditovoj početnoj stranici ako dobiju dovoljno pažnje. S druge strane, objave koje dobiju više negativnih glasova dobivaju mnogo manju vidljivost. Reddit je također pogodan za poticanje rasprava kroz svoj sustav komentara gdje se korisnici mogu izravno uključiti u sadržaj ostavljajući komentare. Komentari se isto tako mogu ocjenjivati sa strelicama za ili protiv što pomaže da se najvažniji doprinosi pojave na vrhu odjeljka za komentare. Svaki subreddit moderira skupina dobrovoljnih moderatora koji su redovni korisnici zaduženi za održavanje pravila i standarda svojih zajednica. Moderatoru mogu ukloniti objave ili zabraniti korisnicima da komentiraju ako prekrše pravila. Uz ljudske moderatore, tu su i Redditovi algoritmi koji mogu detektirati i ukloniti neprikladni sadržaj.

U našem istraživanju fokusirali smo se na istraživanje dvaju specifičnih subreddita: r/StarWars i r/doctorwho. Ovi subredditu predstavljaju glavna okupljališta fanova tih franšiza na Redditu, gdje se vodi najviše rasprava o svim aspektima *Star Warsa* i *Doctor Whoa*. Na r/StarWars istraživali smo teme koje se odnose na najnovije filmove, serije i kontroverze unutar fandoma, s posebnim naglaskom na kritike koje se tiču rasne raznolikosti i kvalitete pisanja. Slično tome, na r/doctorwho subredditu analizirali smo reakcije na promjene unutar serije, specifično one vezane za veću rasnu inkluziju.

U analizi, rasprave na subredditima r/StarWars i r/doctorwho sortirali smo prema popularnosti kako bismo identificirali one teme koje su privukle najviše pažnje i potaknule

najintenzivnije diskusije. To nam je omogućilo da se fokusiramo na sadržaj koji je imao najveći utjecaj na fanove. Uz to, koristili smo pretrage prema ključnim riječima kao što su "rasa", "rasizam", te imena glumaca i likova koji pripadaju rasnim manjinama kako bismo došli do komentara i rasprava koje se odnose na pitanja raznolikosti i inkluzije.

Kao što smo mogli pretpostaviti u najvećem broju članaka na Redditu u kojima je ključna riječ "rasa" ili "rasizam", fanovi uglavnom diskutiraju o rasama u samom narativu. Fanovi *Star Warsa*, primjerice, u člancima gdje se govori o rasizmu raspravljaju o odnosu između različitih rasa prezentiranih u filmovima. Najčešće se spominje rasprava o portretiranju ljudskih rasa kao protagonista i junaka, dok su ostale rase uglavnom vezani uz barove i ulice, neki su kradljivci poput Jawa, neki su zlobni i izrabljivački dileri otpada kao robovlasnik Anakina i njegove majke u *The Phantom Menace (1999)*, i mnogi slični slučajevi. Vrlo slična situacija događa se i s fanovima *Doctor Whoa* gdje se najviše rasprava vodi oko različitih prikaza vanzemaljskih rasa. Na primjer, vrsta Ood se često veže uz razne rasne stereotipe budući da su portretirani kao vrsta koja postoji da služi ljudima; Sycorax neki interpretiraju kao problematičnu alegoriju na nezapadnjačka društva budući da su portretirani kao agresivni i primitivni. Tu su i najpoznatiji Daleci i Cybermen kod kojih je često kritika da se u pričama koje ih uključuju često pretjerano pojednostavljaju rasni konflikti. Od preko stotinu različitih izvanzemaljskih rasa prikazanih u seriji, sasvim je smisleno da se i najviše rasprava oko rase vrti upravo oko njih. Ipak, ovaj rad se ne fokusira na pitanje kako su rase prezentirane unutar samih narativa već na reakcije i stavove fanova tako da smo takve rasprave i komentare izostavili iz analize te uključili samo one gdje se fanovi osvrću na to što rasna inkluzivnost znači za njih i za seriju ili filmove. Ovaj je dio istraživanja bio najdugotrajniji i najiscrpniji jer je uključivao čitanje i sortiranje velikog broja komentara. Upravo zbog toga što se pod ključnim riječima javljaju i brojne rasprave koje nisu predmet ovog istraživanja, iščitavanje i odabir komentara ne mogu se odraditi automatski već zahtijevaju fokus na svakog pojedinačno. Tu su isto tako i sarkastični komentari, interne šale, kratice i kodovi kojima se fanovi služe te teme koje su opće poznate fanovima, ali ne i ljudima koji nisu upoznati sa serijama. To predstavlja dodatnu prepreku istraživaču i ponovno dovodi do toga da treba biti dobro upoznat s terminologijom i kulturom u fandomu kako bi mogli pristupiti analizi problema.

U provedbi istraživanja, naišli smo na još jedno značajno ograničenje koje se odnosi na dostupnost izbrisanih objava na Redditu. Zbog pravila i postupaka moderatora Reddita, mnoge objave i komentari su uklonjeni iz raznih razloga kao što su, na primjer, kršenje

smjernica ili objavljivanje komentara koji su smatrani neprikladnima. Ovaj aspekt istraživanja ograničava nas u pogledu da nam je dostupan samo jedan dio rasprave budući da uklonjeni sadržaj može uključivati kritična ili kontroverzna mišljenja. Zbog toga naša analiza možda neće u potpunosti prikazati cijeli raspon različitih mišljenja koje imaju zajednice obožavatelja. Nepostojanje ovih obrisanih objava znači da smo potencijalno izostavili analizu određenih negativnih ili suprotnih stajališta, kao i rasprave koje bi mogle biti posebno važne za pitanja rase i rasne inkluzivnosti.

0. Rezultati i rasprava

Kroz analizu komentara pojavile su se neke zajedničke teme i kritike te neke teme specifične za kontekst svake franšize zasebno. Najprije ćemo analizirati reakcije *Star Wars* fanova, a potom *Doctor Who* fanova te na kraju usporediti njihove sličnosti i razlike.

6.1. Reakcije Star Wars fanova

6.1.1. Kvaliteta priče je fanovima važnija od rasne reprezentacije

Prvo, veliki dio obožavatelja *Star Warsa* često ističe da im nije toliko važno koje su rase likovi, već im je najvažnija kvaliteta priče. Za mnoge obožavatelje, najvažniji su zanimljivi narativi i složeni likovi. Iako su raznolikost i reprezentacija važni za mnoge obožavatelje, prioritet ostaje na tome je li priča dobro napisana i vjerna duhu *Star Wars* svijeta. Likovi poput Rey, Finna i drugih koji su uvedeni u novijim filmovima i serijama potaknuli su rasprave, ne samo zbog svoje rase ili spola, već zbog toga kako su njihovi likovi razvijeni i integrirani u cijelu *Star Wars* priču.

Kada je razvoj lika pažljivo osmišljen, s važnim motivacijama, sukobima i rješenjima, obožavatelji ih obično prihvaćaju bez obzira na njihovu rasu. Snažne reakcije obožavatelja često su usmjerene na to je li priča u skladu s franšizom i doprinosi li njenom daljnjem razvoju. Brojni su se komentari fokusirali upravo na loše napisane likove i isticali kako su imali puno potencijala da se oko njih razvije zanimljiva priča, ali se to nije ostvarilo. Ispostavlja se da je obožavateljima najviše zasmetala kvaliteta filmova, a ne toliko rasa glumaca koji su uključeni u njemu. U komentarima se iščitava ljutnja i razočaranje te fanovi naglašavaju kako rasa nije problem nego je problem loša kvaliteta filmova.

“Shvaćam, moderno je optuživati ljude kojima se nastavci nisu sviđjeli da su rasisti i seksisti, ali možda su samo možda, oni samo loše napisani likovi.”

“Zbrkano pisanje i užasan cjelokupni razvoj radnje. Iskreno mislim da je zezanje s idejom crnog Jedija i ne provođenja te ideje zločin mržnje. Najgore pisanje u cijelom Star Warsu”

“Nije rasizam uništio njegovog lika, nego nekompetentno pisanje i režija.”

“Mrzim [Boyegu], djeluje površno i za sve probleme krivi svoju rasu. Star Wars filmovi su bili užas, tretirali su svoje glumce kao smeće i priča se raspala. Je li to zato što je bio crnac? Apsolutno ne. Sve priče su propale jer scenaristi nisu radili zajedno, a redatelji nisu mogli odlučiti što bi se trebalo dogoditi. Žao mi je njega i svake pojedine osobe koja je morala raditi na tom filmu, osim činjenice da su sada bogati s ugovorima s robnim markama i osigurani za cijeli život. Ali je li se išta od ovoga temeljilo na rasi, po mom mišljenju, ne. Poruke i prijete smrcu su apsolutno užasni, ali to se dešava javnim osobama.”

Ovakve nam kritike fanova pokazuju da nije dovoljno samo uključiti raznolikost glumačku postavu kako bi se zadovoljile želje gledatelja. Premda je *Star Wars* nastojao uključiti rasnu raznolikost u novije filmove, prema mišljenju fanova, kvaliteta priče bila je zapostavljena. U ovoj situaciji potrebno je uzeti u obzir stavljanje crnih likova pod povećalo kao što ističe Kanter (1977). Postoji mogućnost da su fanovi oštro kritizirali rasnu raznolikost i kvalitetu pisanja likova upravo zato što se od rasno raznolikih likova mnogo više očekuje. Premda su i likovi bijele boje kože bili kritizirani od strane gledatelja, najoštrije kritike se ipak vezuju uz Finna, kojeg glumi crni muškarac, i Rose, koju glumi vijetnamska glumica.

6.1.2. Kontroverze oko promotivnih plakata u Kini

Nadalje, kod mnogih rasprava o rasizmu, fanovi *Star Warsa* najčešće se referiraju na marketing i promoviranje filmova u Kini. Za razliku od Amerike i Europe, *Star Wars* nema jednak dugogodišnji kulturni utjecaj u Kini. Izvorna trilogija nije prikazana u kineskim kinima, a filmovi nema istu nostalgичnu vrijednost za kinesku publiku. Zbog toga su priča i likovi manje poznati što otežava filmovima da privuku veliku publiku. Disney i Lucasfilm Su pokušali primijeniti razne načine da privuku Kinesku publiku. Jedan od tih načina odnosi se na plakate za film *Star Wars: The Force Awakens* koji su izazvali velike kontroverze. Lik Finn, kojeg glumi crni glumac John Boyega, najčešće je istican i stavljen u prvi plan na međunarodnim plakatima i marketinškim materijalima. Međutim, na kineskim plakatima, Finnova prisutnost bila je značajno smanjena u veličini i istaknutosti. Njegov je lik smanjen na plakatima i postavljen u pozadinu. To je dovelo do optužbi za rasizam i oštre reakcije

međunarodne publike. Usprkos tome, *Star Wars* film je bio dobro prihvaćen u Kini, ali ne toliko snažno koliko u ostalim zemljama. U komentarima zbog toga vidimo veliko razočaranje Disney kompanijom. Fanovi prepoznaju kako Disney koristi inkluzivnost na Zapadu gdje publika zahtijeva raznolikost, ali tu ideju u potpunosti napušta kada je riječ o marketingu u državama gdje bi rasna raznolikost mogla naštetiti profitu kompanije. Za fanove problem nije sama rasna inkluzivnost u filmovima već razlozi zašto Disney uključuje glumce iz rasnih i etničkih manjina.

“Disney je objavio drugačiji poster za TFA u Kini koji je stavio Finna u kut i vraški ga smanjio umjesto da bude u prvom planu kako bi ublažio njihove predrasude”

*“Još uvijek ne mogu oprostiti Disneyju što je izostavio Johna Boyegu s kineskih plakata za *The Force Awakens*.”*

"Jesmo li stvarno iznenađeni zbog ovoga? Govorimo o Disneyju, oni pričaju o progresivizmu i reprezentaciji, a zatim odustanu od svih pretvaranja kada se bave marketingom u zemljama poput Kine.”

“Disney je bio je**** kukavica. Čak su uklonili Boyegu iz promotivnog materijala u Kini jer su Kinezi rasisti.”

“Kinezima se nije svidjela ideja crnog Jedijsa pa je Disney prekrizio tu ideju”

“Koristili su [Boyegu] u marketingu na Zapadu gdje se raznolikost dobro prodaje. Nisu ga koristili u zemljama kao Kini zbog... pa... Isto tako je to vjerojatno razlog zašto nije dobio neku veću ulogu.”

Ovdje obožavatelji ponajviše razgovaraju o problemu o kojem govore Koushik i Reed (2018), a to je viđenje medijskog sadržaja kao proizvod koji se prodaje. Uključivanje rasne raznolikosti, kako prepoznaju fanovi, je tek jedan od načina da se privuče čim šira publika u Americi i zapadnjačkim zemljama u kojima se raznolikost traži. Disney pokazuje kako ne podupire istinski rasnu inkluzivnost zato što odustaje od nje čim postoji opasnost od slabe prodaje karata u Kini.

6.1.3. Maltretiranje crnih glumaca na društvenim mrežama

Fanovi u komentarima isto tako često raspravljaju o rasizmu koji su glumci pretrpjeli od strane nekih obožavatelja. Ovakvo ponašanje fanova prvi je put postalo vidljivo javnosti s izlaskom filma *The Force Awakens* (2015), kada se britanski crni glumac John Boyega suočio

s brojnim rasističkim reakcijama. Već od trenutka kada se pojavio u trailerima filma, bio je izložen rasističkim komentarima na društvenim mrežama. Nekim se obožavateljima nije svidjela uloga crnca u glavnoj ulozi u franšizi, a neki su pozivali i na bojkot filma. Slično tome, Kelly Marie Tran, vijetnamsko-američka glumica koja je glumila Rose Tico u *The Last Jedi* (2017), postala je meta uznemiravanja na internetu. Tran je bila izložena rasističkim i seksističkim napadima na društvenim mrežama, a mnogi su napadali njezin izgled i ulogu njenog lika u filmu. Uznemiravanje je bilo toliko ozbiljno da je Tran na kraju obrisala svoje objave na Instagramu, što je dovelo do šire rasprave o toksičnoj strani fandoma. Premda na Redditu nismo našli takve rasističke komentare, mnogi fanovi razgovaraju o uznemiravanjima kojima su svjedočili na ostalim društvenim mrežama.

“Rasisti su počeli maltretirati Johna Boyegu onog dana kada je izašao prvi TFA trailer. Možda, ali samo možda, postoji mnogo stvarnog rasizma (i seksizma) prisutnog u fandomu, i ne kažem to samo da odbacim inače legitimne kritike.”

“Ne mogu vjerovati ljudima u ovom odjeljku s komentarima. ””Bio si u Star Wars filmovima pa začepi!”” Bio je u Star Wars filmovima pa bi sada trebao prestati mariti za druge crnce i nasilje nad njima? Trebao bi zaboraviti svaki trenutak rasizma koji je ikad iskusio? Što ti se mora motati po glavi da pomisliš da crnci mogu jednostavno odustati od doživljavanja rasizma ili brige za druge crnce samo zato što su bili u filmu... o moj Bože. I kada je dobio ulogu, veliki dio fandoma ga je napao, bacao mu rasne uvrede, itd. Na svakog fana koji ga je podržavao došao je i drugi koji bi ga maltretirao. Samo su vidjeli crnca i krenuli na njega. Kako ne biti ogorčen zbog ovoga? Neki od vas su nemogući. John Boyega ima više morala, suosjećanja i predanosti čovječanstvu nego da sluša one koji mu govore da šuti. Hvala Bogu na tome.”

“Jeste li ikad razmišljali o burnim reakcijama na internetu koje je Kelly Marie Tran pretrpjela od Star Wars obožavatelja koji su je maltretirali do te mjere da je otišla s društvenih mreža i zbog koje se svi do danas žale na lik”

“Stvarno mi je žao zbog “fanova” koji su bili potpuno toksični prema [Kelly Marie Tran].”

“Oni su eksplicitno rasisti, u mnogim slučajevima. Bilo je ljudi koji su bojkotirali Epizodu VII jer je Boyega bio u njoj. Rasisti su gubili razum od pomisli da bi crnac mogao biti protagonist priče, i to Jedi.”

“Mrzim Star Wars nastavke, ali vidio sam rasizam protiv Johna od prvog dana. Sjećam se da sam vidio neke komentare kao “Disney nam forsira romansu crnac/bjelkinja” ili tako nešto.

Mislim da bi bilo dobro da ne pretpostavljate da se ljude naziva rasistima samo zato što im se ne sviđaju nastavci, postoje stvarni rasisti.”

Iz ovog slučaja možemo vidjeti da uključivanje glumaca različitih boja kože ne dovodi automatski do poboljšanja pozicije rasnih i etničkih manjina. Kao što smo u početku naveli, značajna inkluzija podrazumijeva da marginalizirane osobe ne budu uključene samo zbog profita već da se zbog njihove uključenosti smanje prepreke koje pridonose marginalizaciji (LaPointe, 2019). Novi su *Star Wars* filmovi uključili nekoliko likova koji bi pripadali marginaliziranim skupinama, ali im isto tako nisu pridali značajnu ulogu u priči. U fandomu potom prepoznajemo grupe koje ili maltretiraju glumce na društvenim mrežama ili su razočarani filmovima, a među svima njima mali broj fanova koji potiču i hvale navedene glumce. Komentari mržnje i poziv na bojkotiranje filma pokazuju kako je rasizam još uvijek prisutan kod nekih gledatelja, a uključivanje veće rasne raznolikosti u filmovima dovelo je do još jasnijeg prepoznavanja tog problema.

6.1.4. Isticanje tokenizma u *Star Wars* filmovima

Neki obožavatelji izrazili su zabrinutost da nedavna postava glumaca koji nisu bijelci ponekad djeluje kao da je odabrana više zbog tokenizma nego zbog razvoja likova. Ti obožavatelji tvrde da, iako su raznolikost i inkluzija važni, trebali bi biti integrirani na način koji djeluje prirodno i služi priči, umjesto da izgleda kao ispunjavanje kvote. Ovaj osjećaj često se javlja kada su likovi uvedeni u priču, a obožavatelji smatraju da im nedostaje dubina ili da su dodani prvenstveno kako bi se moglo reći da film uključuje raznolikost. Ti obožavatelji smatraju da filmovi često djeluju površno ili kao da se pokušava udovoljiti publici, umjesto kao korak prema pravoj reprezentaciji. Kritika nije usmjerena protiv same raznolikosti, već prema želji da svaki lik, bez obzira na rasu, bude dobro razvijen, s motivacijama, snažnom osobnosti i kvalitetnom pričom.

Sve u svemu, ti obožavatelji žele da se raznolikost tretira s istom pažnjom i brigom koja se tradicionalno posvećuje pripovijedanju unutar *Star Warsa*, da su svi likovi zanimljivi i važni za priču, umjesto da djeluju kao da su dodani samo radi ispunjavanja kvote za raznolikost.

“Kao da je [Rose Tico] jedina svrha predstavljanje azijskih žena. Mnogi mediji danas to rade i to je stvarno glupo. Kad bi uložili trud da ovi likovi budu više od samo ogromnog signala ispravnosti, nikog ne bi bilo briga. Osim rasista i seksista, koji bi bez obzira na to imali problema. Uvijek je očito kada bilo koji film ili emisija ima neki članak o tome kako je tako

sjajno imati ženu/POC/LGBT likove da je vjerojatno grozno napisano, a onda kada ih ljudi kritiziraju, oni ih jednostavno mogu nazvati bigotima. Čini štetu ne samo gledateljima nego i glumcima koji portretiraju te likove. Nitko ne želi biti je**** token vrline."

"Nemojte mrziti [Rose Tico], ona je jednostavno bila 100 % nebitna za franšizu/priču i stoga se osjećala kao token lik za raznolikost (posebno nakon rasističkih azijskih portreta u prethodnim nastavcima). Također, ljudi su rasistički seronje."

"Uvijek vidim kako ljudi koji se žale na lažnu raznolikost dobivaju puno mržnje. Kao pripadnik manjine, drago mi je da ljudi počinju vidjeti ovo smeće od tokenizma onakvo kakvo zapravo je. To je samo još jedan način za iskorištavanje manjina."

"Bio sam jako uzbuđen u početku prije izlaska filma jer se činilo da će konačno biti crni glavni lik koji nije samo token, sa stvarnom osobnošću i važnošću. Kao crnom muškarcu, bila je to prilično dobra stvar kojoj sam se radovao i pomislio sam da bi The Force Awakens mogao postati moj omiljeni Star Wars film. Zbog toga su mnogi crnci otišli pogledati film i ono što su učinili s likom Finna u sljedeća dva filma natjeralo me da izgubim puno poštovanja prema franšizi općenito. Ono što želim reći jest da se čini besmislenim samo uključiti lik zbog toga kako izgleda kad mu ne planirate dati stvarnu priču. Disney je stvarno zeznuo s ovim i sretan sam što su konačno dobili kritiku zbog toga."

Kao što smo napomenuli, puko dodavanje glumaca koji pripadaju rasnim manjinama nije dovoljno. Iako filmovi ne uključuju negativne stereotipe, likovi i dalje nisu portretirani na kompleksan način što i dalje ne pridonosi pozitivnoj rasnoj reprezentaciji u potpunosti.

6.1.5. Raznolikost kao štit od kritike

Neki fanovi *Star Warsa* smatraju da Disney koristi raznolikost kao sredstvo za skretanje pažnje s lošeg pisanja u novijim filmovima i serijama. Prema njihovom mišljenju, Disney često ističe uključivanje različitih rasa i kultura u svojim produkcijama, ali pritom zanemaruje kvalitetu priče i razvoj likova. Ovi fanovi vjeruju da se raznolikost koristi kao štit od kritike, što vodi do plitkih i nedovoljno razrađenih narativa, gdje se važnost inkluzije koristi za prikriivanje nedostataka u scenariju i općem kvalitetu produkcije. Iz komentara često možemo iščitati nezadovoljstvo kvalitetom filmova, ljutnju prema Disney kompaniji i frustraciju zbog toga što se njihove kritike odbacuju i optužuje ih se da ne vole filmove samo zato što imaju problema s glumcima različitih boja kože. Ovdje priču o rasi ponovno zasjenjuju druge teme, posebice to što obožavatelji tvrde da noviji *Star Wars* filmovi općenito nemaju dobru radnju i likove.

“Ovo je samo štit kada/ako se filmovi budu naveliko kritizirali. Postoje pravi rasisti i seksisti, a tu su i ljudi koji jednostavno ne vole nedavne Star Wars.”

“Netrpeljivost? Je li tim ljudima ikada palo na pamet da su možda njihovi projekti jednostavno užasni? Zašto moraju glumiti žrtve?”

“Zaboravio sam koji je to komičar bio, ali govorio je o tome zašto biti rasist ili netrpeljiv kad osobu možete mrziti zbog mnogo drugih stvari nakon što je upoznate. U istom duhu, zašto mrziti film zbog glumačke postave kada ga možete pogledati i pronaći mnogo stvari koje u njemu mrzite.”

“Čitava glumačka postava očito je pažljivo odabrana da bude štit od kritike... Odmah se vidi da su glumce birali tako da budu “reprezentativni” i “inkluzivni” dovoljno da mogu pričati o tome kako su filmovi bili reprezentativni i inkluzivni dok su kritičari rasisti i seksisti, a da pritom uopće ne propituju rasu ili spol u filmovima na bilo koji način koji bi publici stvarao neugodu. Kao i cijeli film, bila je to masivna korporativna produkcija koja je popunila sve kvote, ali bez ikakvog osjećaja”

“Ovo će barem ušutkati ljude koji stalno govore da Disney nema dovoljno raznoliku glumačku postavu samo da bi se podilazio publici (čak i ako je to na štetu glumca/lika).”

6.1.6. Animizitet prema Disney kompaniji

Nadalje, ono što smo mogli vidjeti iz komentara je to da su mnogi obožavatelji razvili animozitet prema Disneyju, posebno u vezi s time kako kompanija upravlja franšizom *Star Wars*. Jedna od glavnih točaka neslaganja, koja se stalno iznova ponavlja, je u tome da fanovi smatraju kako Disney donosi odluke vođene profitom, a ne kvalitetom. To je dovelo do zabrinutosti da se bogatstvo franšize i složeni likovi razvodnjavaju u korist privlačnosti masovnoj publici i brzog financijskog povrata.

Otkako je Disney kompanija otkupila autorska prava na *Star Wars*, fanovi su primijetili da se njihova omiljena franšiza ne tretira s poštovanjem i da kvaliteta opada. Animizitet prema Disneyju među obožavateljima *Star Warsa* proizlazi iz uvjerenja da je tvrtka skrenula s onoga što je franšizu činilo posebnom. Za te obožavatelje, fokus bi trebao biti na poštivanju bogatog naslijeđa *Star Warsa* kroz zanimljive narative i likove, umjesto da se tretira kao još jedan proizvod u Disneyjevom carstvu.

Iz komentara se vidi kako fanovi optužuju Disney za sve što im se ne sviđa u novim filmovima. Kompanija je percipirana kao veliki zlikovac kojemu je u interesu samo zarada. Nismo uočili niti jedan komentar koji spominje Disney u pozitivnom smislu. Kao što smo već spomenuli Disney se optužuje za iskorištavanje franšize za stvaranje profita, forsiranje raznolikosti bez davanja dubine likovima iz rasnih manjina te loše upravljanje cjelokupnom franšizom. Koushik i Reed (2018) jednako tako potvrđuju ove stavove fanova u svojim analizama Disney filmova gdje dolaze do zaključka kako kompanija uključuje marginalizirane skupine u svrhu privlačenja gledatelja, a da pritom ni na koji način ne doprinosi stvarnim društvenim promjenama.

“Cijela ta serija bila je potpuni promašaj... kad se sada osvrnem, ne razumijem kako ju je Disney mogao tako gadno upropastiti, bez pravog vođe koji bi diktirao priču.”

“Drago mi je vidjeti glumca [John Boyega] koji ima muda suprotstaviti se Disneyju. Vjerojatno više nikada neće biti u Disneyevom filmu, a budući da Disney sada kontrolira oko 40 % filmske industrije, to znači da će njegove mogućnosti za ulogu biti ograničene. Ali stvarno ga poštujem.”

“Finn i Rey su vjerojatno trebali završiti zajedno, ali Disney je rekao ‘Strano tržište ne želi ove likove zajedno’ najvjerojatnije zbog njihove rase.”

“Toliko o Disneyevom "naglašavanju raznolikosti".”

“Disney je, može i hoće koristiti kut netolerancije kako bi odvratio pažnju od svog lošeg rada.”

6.1.7. Neiskorišten potencijal likova koji pripadaju rasnim manjinama

Mnogi *Star Wars* fanovi izražavaju frustraciju zbog likova koji su imali veliki potencijal, ali su ostali neiskorišteni ili loše razvijeni u priči. Likovi poput Finna i Rose Tico često se navode kao primjeri gdje su njihove uvodne priče i karakterizacije navodile na dublji razvoj i značajnu ulogu u franšizi, ali kako su se filmovi odvijali, mnogi fanovi osjećaju da su ovi likovi postali sporedni ili da su njihovi narativi završeni na brz i besmislen način. Ovaj neiskorišteni potencijal ostavio je osjećaj razočaranja među mnogim obožavateljima. To se nadovezuje na problem tokenizma gdje su likovi ubačeni u priču zbog svoje boje kože, ali potom nisu imali nikakvo značenje za radnju.

“Govorit ću ovo do dana kada umrem, Finnova priča bila je najprotraćeniji potencijal koji sam ikada vidio u seriji. Počinje kao oteto dijete vojnik što dolazi s velikim potencijalom da govori o mogućoj sivoj zoni ubijanja druge djece vojnika, onda dolazi do toga da želi pobjeći, do konačnog vikanja "Rey" kroz cijeli posljednji film.”

“Njegov lik je imao potencijal da bude stvarno cool i zanimljiv. Umjesto toga, završio je tako što je ostao po strani. Nije čak ni imao pravi razvoj lika. Bivši vojnik koji se nosi sa strahotama rata ima gomilu potencijala, čak i ako ga nisu napisali da bude osjetljiv na silu.”

Iz prezentiranih komentara možemo vidjeti da Disneyeva ideja primjene 'globalno popularnog dizajna' (Meehan, 2005) i stvaranja nastavaka već vrlo uspješne franšize uspijeva samo do određene mjere. Gledatelje zanimaju novi nastavci filmova koje vole, ali ne žele biti razočarani ili vidjeti da se njima drage franšize koriste samo za stvaranje profita. I dok su *Star Wars* nastavci bili vrlo uspješni, pitanje je koliko dugo fanovi mogu ostati odani franšizi ako primjećuju da kvaliteta opada, a novi nastavci i serije se snimaju samo kako bi se privukla gledanost.

6.2. Reakcije Doctor Who fanova

6.2.1. Talent glumaca je fanovima važniji od rase glumaca

Kod serije *Doctor Who* javljaju se slične teme, premda im fanovi pristupaju na drukčiji način. Obožavatelji serije *Doctor Who* uglavnom su bili otvoreni prema ideji crnog Doktora, što odražava to da fanovi prihvaćaju različitost i promjene. Odluka o angažiranju Ncutija Gatwe kao petnaestog Doktora 2022. godine naišla je na entuzijazam i uzbuđenje kod većeg dijela fanova, koji su tu odluku pohvalili kao pozitivan korak prema inkluzivnosti. Mnogi fanovi smatraju da je angažman crnog Doktora prirodna evolucija serije što je smisleno budući da lik Doktora nadilazi rasu ili spol, a serija se fokusira moralni kompas i pustolovni duh lika. Prema komentarima na Redditu možemo vidjeti da većina obožavatelja serije *Doctor Who* prvenstveno želi vidjeti dobrog glumca u ulozi i kvalitetnu priču, bez obzira na rasu, spol ili porijeklo glumca. Za mnoge fanove, temelj serije čini maštovito pripovijedanje, složeni karakter Doktora i zabavne avanture kroz vrijeme i prostor. Kada je riječ o odabiru glumca za ulogu Doktora, glavni je prioritet pronaći nekoga tko može portretirati Doktorov karakter. U konačnici, srž želje fanova je da vide kako se nasljeđe *Doctor Whoa* nastavlja s kvalitetnim izvedbama i narativima koji ostaju vjerni duhu serije dok je, kao i kod *Star Wars* fanova, rasa glumaca nešto manje bitna.

“Veliki dio Ujedinjenog Kraljevstva nastanjen je ljudima afričkog i indijskog podrijetla. Ima smisla da ćemo na kraju vidjeti Doktora kojeg glumi netko tko nije bijelac.”

“Trebali bi odabrati glumce na temelju sposobnosti, a ne raznolikosti.”

“Bože, može li netko samo na trenutak zaboraviti je li crnac, bijelac, žena ili vodozemno stvorenje iz svemira i koncentrirati se na to koji glumac najbolje dočarava osobnost Doktora? I da, prikazivanje osobnosti također ima neke veze s njegovim izgledom.”

“Koga briga je li on crnac ili nije? Bitno je samo da je solidan glumac”

“Neki ljudi koji su slučajno crnci i možda smatraju da bi bilo cool imati takvu reprezentaciju. Ali slažem se, prije svega želim solidnog glumca. Ali bitno je.”

“Na kraju dana, nije važno koje je nacionalnosti ili spola Doktor, glumac jednostavno mora biti dobar.”

“Nemam apsolutno nikakav problem s bijelim, crnim, ženskim, žutim, homoseksualnim, crvenim, plavim, izvanzemaljcem Doktorom. Nema problema uopće. Jer čvrsto vjerujem da za glumu treba izabrati pravog glumca za pravu ulogu.”

Iako su istraživanja koja smo u prethodnom dijelu izložili pokazala kako rasna raznolikost doprinosi uspjehu serija i privlači gledanost (Ramon i Hunt, 2024), komentari na Redditu i među *Star Wars* i među *Doctor Who* fanovima u velikom broju naglašavaju kako rasni identitet likova nije osobito važan. Dok su brojni fanovi otvoreni prema likovima različitih boja kože, to nije nešto što nužno zahtijevaju, već opet iznova navode talent glumaca i dobro napisane priče.

6.2.2. Frustracije zbog naglašavanja raznolikosti u seriji

S druge strane, neki obožavatelji izražavaju frustraciju zbog sve većeg naglaska na raznolikosti u odabiru glumaca i pripovijedanju. Čini se kako su mnogi frustrirani te im je dosta rasprava o raznolikosti. Prilikom toga možemo iščitati razne sarkastične komentare koji ismijavaju pokušaje uključivanja raznolikosti. Ovaj dio fandoma ismijava trenutni trend svjesnog uključivanja raznolikosti, ne samo prema rasi već i prema spolu, seksualnosti i

ostalim karakteristikama. Možemo pretpostaviti kako ovim obožavateljima rasna raznolikost nije toliko važna, a one kojima jest vide kao fanove koji pretjeruju što se može zaključiti iz humorističnog pretjerivanja i sarkazma u njihovim komentarima.

“Onda želim da Kanadain igra ulogu. J*** ga odakle dolazi. Neka to bude lezbijska crna Kanadanka ili golema hobotnica.”

“Zašto uopće mora biti čovjek? Ja navijam za Doktora zamorca!”

“Što kažete na Doktora guštera?”

“Želim homoseksualca, vegana, biracijalnog, transrodnog amputiraca s ozbiljnom alergijom na orašaste plodove i gluten da glumi sljedećeg Doktora.”

6.2.3. Protivljenje raznolikostima u svrhu očuvanja tradicije serije

Neki obožavatelji serije otvoreno su se protivili sve većem fokusu na raznolikost unutar serije, izražavajući snažno protivljenje promjenama za koje smatraju da mijenjaju tradiciju serije. U procesu iščitavanja komentara također smo naišli na pitanja bi li Doktor trebao biti žena i ti su komentari u većoj mjeri bili protiv nego komentari koji raspravljaju bi li Doktor trebao biti druge boje kože. To nam pokazuje kako su fanovi spremniji prihvatiti neke vrste promjena od drugih.

Fanovi koji se protive mijenjanju rase Doktora tvrde da guranje raznolikosti kao što je uključivanje glumaca različitih rasa ili spolova, odstupa od onoga što oni doživljavaju kao tradicionalni identitet Doktora. Ova skupina smatra da takvi pomaci ugrožavaju integritet serije i tvrde da bi mogli narušiti uživanje u seriji jer prioritet daju reprezentaciji umjesto kvaliteti pripovijedanja. Njihovo protivljenje ukorijenjeno je u želji da se očuva ono što oni vide kao izvorni duh *Doctor Whoa*, te preferiraju povratak onome što smatraju temeljnim elementima serije. Ponovno vidimo najveću brigu za kvalitetu serije, a za neke to znači održavanje iste premise koja je postojala desetljećima. Takvih obožavatelja nema u velikom broju na Redditu, ali se ipak pronađu u pokojim komentarima.

“Dakle, imaju formulu koja uspješno djeluje više od 50 godina. Tko bi to pri zdravoj pameti želio mijenjati samo da se udovolji manjinama?”

“Sa stajališta priče, problem [Doktorove rase] bi se morao rješavati svaki put kad bi se vratili u prošlost na zemlji, što bi bilo proketo neugodno.”

“Znam da je trenutni intelektualni trend da se želimo baviti pitanjima kao što je rasizam itd., ali... želimo li točan prikaz onoga što bi život bio za vremenskog putnika u Zemljinu prošlost koji izgleda kao Afrikanac? Želimo li seriju u kojoj Doktor ne može učiniti ništa u Europi prije, recimo, 1980., a da se ne suoči s poplavom rasizma?”

Među ovim komentarima vidimo kako se gledatelji pozivaju na problem o vrsti nepraktičnosti uključivanja različitih rasa u znanstvenoj fantastici. Snead (1994) ističe kako pojava crnih glumaca u medijima nosi sa sobom asocijacije na crnačku povijest. *Doctor Who*, kao serija koja se fokusira na putovanje kroz vrijeme i proživljavanje različitih povijesnih događaja, ima priliku još bliže pristupiti tom problemu. Dok je Doktor bio lik bijelog muškarca serija je mogla izbjeći brojne rasprave koje se tiču rasne tematike, no pridavanje uloge crnom glumcu donosi daleko više prilika u kojima se problem rase više ne može zanemarivati. Ovakvo protivljenje ideji crnog Doktora samo nam potvrđuje kako Doktor, kada izgleda kao bijeli muškarac, ima mnogo više slobode u priči, dok se kao crni muškarac mora suočiti s preprekama zbog svoje boje kože kako bi priča ostala realistična. Tim se gledateljima ne sviđa ideja prikaza serije kroz perspektivu marginalizirane osobe, već žele zadržati bezbrižnost koja dolazi s time kada Doktor izgleda kao pripadnik dominantne skupine.

6.2.4. Bez obzira na rasu, Doktor mora ostati Britanac

Nadalje, iznenađujući broj obožavatelja koje smo pronašli u komentarima inzistira na tome da glumac koji glumi Doktora mora biti Britanac, smatrajući to ključnim aspektom identiteta lika. Za te fanove, porijeklo glumca iz Britanije duboko je povezano s kulturom serije. Spremni su prihvatiti Doktora bilo koje rase, dok god je Britanac. Premda vidimo da su fanovi često otvoreni za raznolikost u seriji, ipak smo naišli na ovaj istaknuti kriterij koji se tiče nacionalizma. To možemo objasniti time što je Britanska kultura duboko ukorijenjena u seriji. Od svog početka 1963. godine, serija je uvelike koristila britansku povijest, folklor i društvene norme kao pozadinu za svoje priče. Prepoznatljivi britanski elementi kao što su izgled Doktorova vremeplova u obliku policijske kutije, sklonost serije istraživanju britanskih znamenitosti i česti osvrti na britanske institucije i kulturne točke, dodatno jačaju ovu

povezanost. Uz to, Doktorova suočavanja s povijesnim ličnostima i događajima često se vežu uz britansku povijest. Ponovno možemo vidjeti to kako fanovi lakše prihvaćaju neke vrste različitosti od drugih. Dok su otvoreni ideji rasne inkluzivnosti, nisu spremni na promjene koje bi uvelike utjecale na mijenjanje identiteta serije.

“Rekao sam to mnogo puta ovdje i obično naiđem na negativnu reakciju, ali mislim da Doktor treba ostati Englez i muškarac. Uz to, nije me briga koje je rase ili spolnosti ili što god on bio. Dokle god je Englez, i muškarac.”

“Za mene, jedini uvjet na kojem bih inzistirao kao obožavatelj je da glumac/glumica bude Britanac. U najmanju ruku, iz Commonwealtha. Ali ne bih se bunio ni da su uzeli Amerikanca sve dok on/ona može povući britanski naglasak.”

“Radije bih crnog Doktora nego ženskog Doktora (čak i ako bih radije bijelog Doktora nego crnog doktora, ili barem možda mješanca), ali neka on ostane Britanac.”

“Baš me briga. Sve dok su s Britanskog otočja, bili bi Doktor.”

“Osobno bih na neki način volio doktora Indijanca. Još uvijek kulturno britanski, naravno.”

“Ja osobno nisam Britanac, ali mislim da Doktor mora ostati Britanac, a pisanje mora zadržati nešto britansko u sebi.”

Iako je serija izvorno vezana uz britansku kulturu, ona je danas poznata u cijelom svijetu i uključuje milijune gledatelja koji ne dolaze iz Velike Britanije. Jednako tako, najnovije epizode u kojima glumi Ncuti Gatwa proizvedene su u suradnji između BBC-a i Disneyja koji je međunarodna kompanija, dok su epizode dostupne na streaming platformi *Disney plus*. Sve nam ovo ukazuje na to da je serija nadišla granice Britanije te se želje za britanskim Doktorom vezuju uz očuvanje tradicionalnog identiteta serije. Uz to još treba istaknuti kako lik Doktora u priči nije Britanac, već je vanzemaljac s planeta Gallifrey. Prema toj logici, ne postoji stvarna potreba za zadržavanjem britanske kulture – ona je samo želja fanova za zadržavanjem starih obrazaca u seriji.

6.2.5. Fanovi cijene raznolikost sve dok ne djeluje forsirano

Kao i *Star Wars* fanovi, mnogi obožavatelji cijene da raznolikost unutar serije djeluje prirodno i organski, a ne da se doživljava kao nametnuto ili površno. Fanovi cijene uključivanje različitih prikaza, ali žele da to bude uključeno u pripovijedanje na način koji se ne čini površno. Za razliku od *Star Wars* fanova, *Doctor Who* fanovi uglavnom raspravljaju o potencijalu i idejama više nego što kritiziraju stvarne pokušaje rasne inkluzivnosti. Kod njih ne vidimo razočaranje time kako su crni likovi portretirani već fanovi raspravljaju o tome kako bi trebali biti prikazani te dijele svoje ideje i predviđanja što bi se moglo dogoditi sa serijom u budućnosti. Fanovi ističu starije pokušaje uključivanja raznolikosti iz drugih serija i filmova i ističu gdje su oni pogriješili. Ponovno vidimo otvorenost prema rasnoj inkluzivnosti, ali je još više izražena zabrinutost da se ona ne uključuje samo da bi se udovoljilo zahtjevima gledatelja, nego ona mora imati smisla.

“Nemam ništa protiv, sve dok ne forsiraju ovu ideju i ne izaberu lošeg glumca/glumicu samo zato što su htjeli da budu žena/crnac.”

“Najveći problem dolazi od nastojanja da ne uznemire obožavatelje i da ne odaju dojam da to rade ili samo zbog prodaje ili zbog povećanja gledanosti.”

“To je ono što me najviše brine: završavate u scenariju kao u 'Istjerivačima duhova' gdje se odlučujete za žensku/manjinsku glumačku postavu prije odabira samih glumaca. To je užasno i često rezultira lošom produkcijom.”

“Promjena je dobra. Eksperimentiranje je dobro. Promjena i eksperimentiranje samo radi sebe je... diskutabilno.”

*“Ovo je moj jedini problem s *Doctor Who* serijom koja je previše 'woke' (I to kažem kao netko tko je nevjerovatno 'woke' ako biste upotrijebili taj izraz). Molimo vas da imate likove koji su trans, homoseksualci, crnci, u invalidskim kolicima itd. Ali također neka budu stvarni likovi koji su osobe prije njihove etikete. Inkluzivnost je bolja kada postojanje likova ne opravdavate time što god oni jesu. Oni su samo ljudi iznad svega.”*

“Stvarno me živcira kada voditelji serija biraju etničke glumce radi toga samoga. Ubacivanje glumaca bez obzira na rasu je nešto što u potpunosti podržavam, a dopuštanje uloge bilo kojem glumcu iz bilo koje pozadine ili kulture nešto je što bi se trebalo uzeti zdravo za gotovo. Ali kada morate "tražiti crnca jer bi to bilo osvježanje za seriju"? Pomalo iritantno za

obožavatelje koji žele vidjeti kako najbolji glumac dobiva ulogu, na temelju talenta, a ne rase, i pomalo ponižavajuće za crne glumce koji zaslužuju da ih se zaposli na temelju vještine.”

Iz navedenih komentara vidimo da su obožavatelji serije svjesni problema tokenizma u medijima. Pokazuju kako razumiju motive medijskih kompanija koje proizvode serije te ističu koji se problemi javljaju kada se rasna raznolikost uključuje radi sebe same, a da se pritom talent glumca ili dobro osmišljena priča stavljaju u drugi plan. Kao što Costello i Moore (2007) ističu, obožavatelji ne stoje ispred ekrana pasivno konzumirajući sadržaj, nego češće prelaze granice onoga što se od njih očekuje. Oni uzimaju u obzir šire društvene i političke prilike, razmišljaju o radu medijskih kompanija i izjašnjavaju se po pitanju svojih zahtjeva i kritika.

6.2.6. Neiskorišten potencijal likova koji pripadaju rasnim manjinama

Slično kao i kod fanova *Star Warsa*, obožavatelji serije *Doctor Who* na Redditu često su raspravljali o neiskorištenom potencijalu crnih likova u seriji, primjećujući kako bi ovi likovi mogli biti dublje razrađeni. Primijetili su da su ti likovi predstavljeni s bogatim životnim pričama koje otvaraju potencijal za dobre narative, ali njihov razvoj likova ponekad nije bio na istoj razini kao kod drugih. Iako se u tim razgovorima ističe neiskorištenost crnih likova, obično se taj problem ne pripisuje isključivo njihovoj rasi. U raspravi o tome koji su likovi mogli biti bolje razrađeni uglavnom se spominju likovi crne boje kože kao što su Martha, Bill, Yaz i Ryan. Ponekad su javili komentari u vezi nekih bijelih likova, ali to su uglavnom bile kritike na njihov tijek priče u seriji, a ne na neiskorišteni potencijal. Ovakve se rasprave na Redditu javljaju u nešto manjem broju i za razliku od *Star Wars* fanova, *Doctor Who* fanovi ne optužuju kreatore serije za namjerno zapostavljanje likova ili tokenizam. Oni tek dijele svoje opservacije i pritom ne ističu kako je razlog tome njihova boja kože.

“Yaz. Imala je iskustvo kao policajka na obuci. Zlatni rudnik pisanja karaktera, dinamike i konflikta. Potpuno potrošeno. To me beskrajno frustrira.”

“Martha je mogla biti uistinu nevjerovatna i previše je puta bila predstavljena kao zalučena s ljubavi. Pisanje joj nije omogućilo da zaista zablista sve do njenog samog kraja i nekoliko epizoda u kojima se pojavila u četvrtoj sezoni.”

“Ryan, on je bio postavljen kao glavni lik, ali je onda jednostavno odustao... Njegova je priča i dalje najzanimljivija u skupini jer za razliku od uobičajenog Doktorovog suputnika, on

počinje najbližije Doktorici i postupno postaje drugačiji od nje. Ali s njim su mogli učiniti puno više. Sad je potpuno neprimjetan.”

“Nismo imali dovoljno vremena s Bill”

Nadovezujući se na to, obožavatelji su također primijetili da su crni suputnici imali manje epizoda u usporedbi s drugim likovima, te da je lik Marthe Jones bio najgore tretiran od svih dosadašnjih Doktorovih prijatelja. Jedna se rasprava na Redditu naziva “Ne želim biti "ta osoba", ali stvarno mi nije drago što su Martha i Bill dobile najmanje epizoda”. Mnogi su istaknuli da, iako je Martha bila prvi crni Doktorov suputnik u seriji, njezin je lik brzo stavljen u sjenu zbog njezine neuzvrćene ljubavi prema Doktoru. Obožavatelji su primijetili da je njezin narativ često bio fokusiran na tu ljubavnu priču, što je ostavilo malo prostora za dublji razvoj njezinog lika i njezinih brojnih sposobnosti kao, primjerice, toga što je bila doktorica medicine. Njezino je zanimanje bilo važno samo u njezinoj prvoj epizodi gdje je radila kao doktorica u bolnici u kojoj se dešava radnja. Tako su njezine pozitivne karakteristike iskorištene da se odnose na Doktora i susret s njim, a ne na razvoj njezinog zasebnog lika. Isto tako, fanovi su primijetili da su crni likovi općenito imali manje epizoda u kojima su bili u središtu radnje ili u kojima su se razvijali na značajan način. To je dovelo do osjećaja da su ovi likovi bili manje istaknuti i da nisu dobili istu razinu pažnje i složenosti kao neki drugi. Kao i u prijašnjim komentarima, fanovi nisu za to krivili rasu lika. Loš razvoj Marthinog lika vrlo je rijetko povezivan s time što je ona crnkinja. Obožavateljima su se sviđjeli likovi različitih boja kože, ali isto tako imaju i kritike na njihovu ulogu u priči.

“Volim Marthu, ali to je uglavnom zato što sam dovoljno puta ponovno gledao seriju da mogu uglavnom ignorirati neuzvrćenu ljubavnu katastrofu i usredotočiti se na to koliko je briljantna. TAKO mi je drago što su joj dali još jednu priliku da se pojavi u sezoni 4 ili možda nikada ne bih u potpunosti shvatio koliko dobra može biti.”

"Na neki način mi je drago što Martha nije dobila više epizoda - ne zato što mi se nije sviđala kao lik, već zato što mislim da scenaristi zapravo nisu znali što bi s njom pa je završila u jednoj priči o neuzvrćenoj ljubavi. Smatrao sam da je ta dinamika veze stvarno naporna pa je bilo olakšanje kada je Donna preuzela svojim snažnim stavom. Ipak bih stvarno volio da smo vidjeli više od Bill. Bila mi je najdraža što je, bez obzira na njezin manjak epizoda, prava zasluga Pearl Mackie."

“Kosa od Bill mi je bila super. Bilo je lijepo vidjeti nekoga tko izgleda poput mene u mojoj omiljenoj emisiji. Volio bih da je dobila barem još jednu sezonu. Bila je zabavan lik.”

Doctor Who je serija koja je dugi niz godina uključivala pretežito bijele glumce, a kada bi i glumci ostali boje kože bili prisutni njihova rasa nije bila značajna za priču. Tek je posljednjih godina nakon brojnih kritika na zanemarivanje rase serija počela izravnije razgovarati o tom problemu. Dok se neki od ranijih Doktorovih suputnika ne susreću ni sa kakvim problemima zbog svoje rase ili spola, u novijim sezonama gdje Doktora glume Jodie Whittaker ili Ncuti Gatwa, kreatori serije nastoje uključiti situacije u kojima Doktorov društveni položaj koji je rezultat njegove rase ili spola, utječe na to kako ga ostali tretiraju te koje radnje poduzima. Po tome vidimo nešto uspješniji pokušaj značajne inkluzivnosti jer likovi više nisu tu samo da bude čim više rasne raznolikosti, nego je njihova rasa važan dio njihovog identiteta.

0. Zaključak

Kroz analizu komentara obje grupe fanova, uočili smo nekoliko zajedničkih tema koje se pojavljuju u njihovim diskusijama. Među najistaknutijim zajedničkim točkama su zabrinutost za kvalitetu priče, osjećaj da je potencijal crnih likova ili likova drugih rasa nedovoljno iskorišten, te kritika prema franšizama zbog uključivanja crnih likova isključivo radi privlačenja šire publike. Iako postoje ove zajedničke teme, također se ističu specifične razlike u raspravama među fanovima *Star Warsa* i *Doctor Whoa*.

Kod fanova *Star Warsa*, često se spominju kontroverzni promotivni plakati u Kini, što je izazvalo mnogo rasprava i neslaganja unutar fandoma. Tu su također, slučajevi maltretiranja glumaca na društvenim mrežama, a u svim raspravama prisutan je animozitet prema Disney kompaniji. *Star Wars* fanovi generalno pokazuju veći interes za kontroverzije unutar franšize, pri čemu su njihove kritike često oštrije i agresivnije. Emocije koje fanovi izražavaju često su razočaranje i ljutnja. Najveći broj komentara izražava upravo nezadovoljstvo iskorištavanja *Star Wars* filmova za financijski uspjeh Disney kompanije. Disney, kao i mnoge druge medijske kompanije, franšizu najprije tretira kao proizvod za prodavanje, a manje kao vrstu umjetnosti (Pendakur, 1990). Dugogodišnji fanovi uviđaju kako najnoviji *Star Wars* filmovi nisu značajno pridonijeli franšizi već smatraju kako su stvoreni da ispune sve kvote rasne raznolikosti i budu prihvaćeni od strane velikog broja ljudi.

S druge strane, komentari fanova *Doctor Whoa* imaju drugačiji fokus. Ovdje se posebno ističe važnost britanske kulture i tradicije koju serija nosi, što je fanovima vrlo važno. Dok su *Star Wars* fanovi skloni kritikama i izražavanju nezadovoljstva, *Doctor Who* fanovi su opušteniji i pozitivniji u svojim komentarima. Premda i kod *Doctor Who* fanova ima izražavanja razočaranja serijom i živciranja u vezi stvari koje im se ne sviđaju, uglavnom

vidimo više pozitivnih komentara u kojima fanovi navijaju za raznolikost, izražavaju zadovoljstvo glumcima i likovima, te na mirniji i ponekad humorističan način izražavaju svoje kritike. Oni, kao i *Star Wars* fanovi, raspravljaju o pitanju raznolikosti, ali iz perspektive ideje da takva inkluzivnost treba biti opravdana, a ne prisutna samo radi zadovoljavanja nekih vanjskih očekivanja. Fanovi *Star Warsa* su, nasuprot tome, kritični prema postojećim pokušajima uključivanja raznolikosti u franšizu, smatrajući da ti pokušaji nisu dobro provedeni. Na temelju tih reakcija fanova, može se zaključiti da *Doctor Who* uspješnije i kvalitetnije uključuje raznolikost nego *Star Wars*. Primijetili smo i da su *Doctor Who* fanovi često spominjali crne likove kao one koji nisu bili dovoljno razvijeni kroz priču, ali pritom ne krive rasu kao ključni faktor za taj neiskorišteni potencijal. S druge strane, *Star Wars* fanovi češće povezuju rasu likova s njihovim neostvarenim potencijalom, kao što je slučaj s likovima poput Finna i Rose. *Star Wars* fanovi također uvelike krive Disney za brojne stvari koje im se ne sviđaju dok kod *Doctor Who* fanova nismo vidjeli takvo krivljenje BBC programa ili pisaca serije.

Unatoč razlikama u stavovima i pristupima, u obje skupine su najglasniji oni fanovi kojima je kvaliteta priče na prvom mjestu. Većina fanova naglašava važnost dobrog razvoja likova, zanimljive priče i kvalitetne glume, dok je raznolikost uglavnom dobrodošla, ali ne i najvažnija. Raznolikost je cijenjena, ali samo ako je organski uklopljena u priču i likove, bez narušavanja kvalitete narativa. Puko uključivanje glumaca tamnije boje kože kako bi se udovoljilo publici, a bez njihove značajne uloge za priču, čini se kao nešto što fanovi najmanje cijene. Kod *Doctor Who* fanova nismo primijetili toliko snažne kritike na rasnu inkluzivnost, premda bi se u budućim istraživanjima valjalo posvetiti reakcijama na spol Doktora budući da smo u komentarima nailazili na velik broj fanova kojima se ne sviđa ideja žene Doktora, a epizode s Jodie Whittaker u glavnoj ulozi bile su među najgore ocijenjenima na stranicama kao što su IMDb i Rotten tomatoes. Ovakve online rasprave pokazuju nam da reinterpretnje starih franšiza i dodavanje glumaca iz raznih etničkih pozadina ne može garantirati uspjeh i zadovoljstvo gledatelja. Ono što Meehan (2005) opisuje kao strategije smanjenja rizika od neuspjeha, na kraju rezultira potpuno suprotnim ishodima.

Kod *Star Wars* fanova najjasnije smo vidjeli kako postoje velika očekivanja oko filmova, a posebno oko crnih glumaca što se slaže s tvrdnjama Rosabeth Moss Kanter (1977) o povećanom fokusu na rasne manjine. Ova je franšiza u velikoj mjeri uključivala likove bijele boje kože, a glumci tamnije boje kože u novijim nastavcima suočili su se s oštrim kritikama i govorom mržnje. Vidjeli smo i da su fanovi otvoreno uznemiravali glumce i pozivali na bojkot filma što nam ukazuje da je problem rasizma prisutan u ovom fandomu. Stav

kompanije Disney koja je proizvela filmove također ne poboljšava situaciju. Fanovi su sami zaključili kako je rasna inkluzivnost u filmovima tek marketinški trik koji se koristi u zemljama gdje se inkluzivnost cijeni, ali se odvaja od podupiranja raznolikih rasa u zemljama gdje ju publika ne traži. Na primjeru Star Wars filmova se vidi jasan primjer tokenizma gdje su rasne manjine uključene za dobrobit kompanije dok su od strane fanova i kreatora filmova loše tretirane. Rasizam je stoga prisutan i kod gledatelja i od strane produkcijske kompanije. Od strane gledatelja vidimo pridavanje negativnih komentara na cijeli film i glumce, ali ponajviše ističući crne glumce i njihove likove. S druge strane, kompanija ima problem tokenizma gdje se koristi crnim glumcima za stvaranje prividne inkluzivnosti.

Doctor Who, s druge strane, ne pokazuje toliki problem s rasizmom, barem što se tiče otvorenog vrijeđanja glumaca i likova. Kod *Doctor Who* fanova vidimo nešto manje primjetne probleme s rasom. Najzanimljivije je protivljenje ideji crnog Doktora zbog koje bi serija morala prikazati iskustvo glavnog lika kroz perspektivu marginalizirane osobe. Možemo pretpostaviti kako takvi komentari ne dolaze od rasnih i etničkih manjina, već od osoba koje se poistovjećuju s Doktorom kao bijelim muškarcem i stoga preferiraju i narativ u kojem se Doktor lako i bezbrižno kreće kroz priču, bez prepreka s kojima se susreću etničke manjine. Nadalje, tu je i ideja da Doktor mora biti Britanac, što nije izravno vezano uz njegovu rasu, ali pokazuje vrstu zatvorenosti prema drugim kulturama.

Ukratko možemo zaključiti kako je rasna inkluzivnost važna za velik broj fanova, ali još im je važnija kvaliteta priče i likova. Iako postoje i oni koji se aktivno protive rasnoj inkluzivnosti, oni postoje uglavnom u malom broju, dok je velik broj fanova otvoren prema raznolikosti dok god ono obogaćuje, a ne narušava priču. Isto tako možemo vidjeti kako je pozitivna reprezentacija rase bitna jer ona dovodi do posljedica za marginalizirane skupine u stvarnom svijetu. Dok je površna rasna reprezentacija u *Star Wars* filmovima dovela do maltretiranja glumaca na društvenim mrežama, uključivanje likova tamnije boje kože u serijalu *Doctor Who* u većini slučajeva nailazi na pohvale i podršku, a fanovi se osjećaju viđeno i pozitivno reprezentirano. Dok postoji veliki pomak prema kvalitetnom prikazu rase, važno je istaknuti da još uvijek postoje načini na koje se isključuje osobe rasnih manjina. Svojim kritikama i komentarima fanovi doprinose poboljšanju svojih omiljenih serija i filmova. Kao što Jenkins (2012) ističe, fanovi nisu samo potrošači već i stvaratelji onoga što gledaju. Uzimajući u obzir njihove želje i prijedloge, kreatori serija mogu značajno poboljšati svoj rad.

0. Literatura

Bernardi, Daniel (1998). *Star Trek and History: Race-ing toward a White Future*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press

Bielby, D., Harrington C.L., and Bielby W. (1999). Whose stories are they? Fans' engagement with soap opera narratives in three sites of fan activity. *Journal of Broadcasting and Electronic Media* 43 (1): 35–51.

Bignell, J (2005). "Space for "quality": negotiating with the Daleks." *Popular television drama: critical perspectives*, urednici Jordan Bignell i Stephen Lacey, Manchester, Manchester University Press, pp. 76-92.

Collins, P. H. (1990). *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment*. Routledge.

Costello, V., i Moore, B. (2007). Cultural outlaws: An examination of audience activity and online television fandom. *Television & New Media*, 8(2), 124-143.

Guschwan, M. (2016). New media: online fandom. *Soccer & Society*, 17(3), 351-371.

Guerra, J. (2014, August 18). *How science fiction is getting more diverse*. Vox. <https://www.vox.com/2014/8/18/6000019/how-science-fiction-is-getting-more-diverse>, pristupano 23. 9. 2024.

Gwenllian-Jones, Sara (2002). Phantom menace: Killer fans, consumer activism and digital filmmakers. *Underground USA*, urednici Mendik X. i L. Kaufman L., 169–79. London: Wallflower Press.

Hall, S. (1992). New ethnicities. In J. Donald & A. Rattansi (Eds.), *'Race', culture and difference* (pp. 252-259). SAGE Publications.

Hall, S. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. SAGE Publications.

Hardy, Jonathan (2014). *Critical Political Economy of the Media: An Introduction*. New York: Routledge.

- Head, Sydney W. (1952). Content Analysis of Television Drama Program. *Quarterly of Film, Radio, and Television*. 9:175- 94.
- hooks, b. (1992). *Black looks: Race and representation*. South End Press.
- hooks, b. (1996). *Reel to real: Race, sex, and class at the movies*. Routledge.
- Jenkins, H. (2012). *Textual poachers: Television fans and participatory culture*. Routledge.
- Jenkins, Henry (1988). “Star Trek” rerun, reread, rewritten: Fan writing as textual poaching. *Critical Studies in Mass Communication* 5 (2): 85–107.
- Jones, N., Marks, R., Ramirez, R., & Vargas, M. R. (2021, August 12). 2020 census illuminates racial and ethnic composition of the country. United States Census Bureau. <https://www.census.gov/library/stories/2021/08/improved-race-ethnicity-measures-reveal-unit-ed-states-population-much-more-multiracial.html>
- Kanter, R. M. (1977). *Men and women of the corporation*. Basic Books.
- Koushik, K., & Reed, A. (2018). Star Wars: The Last Jedi, Beauty and the Beast, and Disney’s commodification of feminism: A political economic analysis. *Social Sciences*, 7(11), 237.
- LaPointe, E. A. (2019). Tokenism. Salem Press Encyclopedia.
- Meehan, Eileen (2002). Gendering the Commodity Audience: Critical Media Research, Feminism, and Political Economy. *Media and Cultural Studies: Key Works*. Oxford: Blackwell, pp. 311–21.
- Meehan, Eileen (2005). *Why TV Is Not Our Fault: Television Programming, Viewers, and Who Is Really in Control*. Boulder: Rowman and Littlefield Publishers, Inc.
- Mirrlees, Tanner (2013). *Global Entertainment Media*. New York: Routledge.
- Nama, A. (2008). *Black space: Imagining race in science fiction film*. University of Texas Press.
- Northcott, H. C., Seggar, J. F., Hinton, J. L., & Hinton, J. L. (1975). Trends in TV Portrayal of Blacks and Women. *Journalism Quarterly*, 52(4), 741–744.
- Omi, M., Winant, H. (2006). *The racial state*. Toronto: Canadian Scholar’s Press.

- Pendakur, Manjunath (1990). *Canadian Dreams and American Control: The Political Economy of the Canadian Film Industry*. Detroit: Wayne State University Press.
- Podoshen, J. S., Ekpo, A. E. (2021). Diversity, tokenism, and comic books: Crafting better strategies. *Business Horizons*, 64(1), 131-140.
- Ramón, A.-C., Hunt, D. (2024). *Hollywood Diversity Report 2024*. UCLA, Institute for Research on Labor and Employment.
- Roberts, Churchill (1971). The Portrayal of Blacks on Network TV. *Journal of Broadcasting*, 15:45-54.
- Said, E. W. (1977). Orientalism. *The Georgia Review*, 31(1), 162-206.
- Snead, James (1994) , *White Screens/Black Images: Hollywood from the Dark Side*, New York: Routledge
- Abrams, J. J. (Redatelj). (2015). *Star Wars: The Force Awakens*. Lucasfilm; Walt Disney Studios Motion Pictures.
- Aldrich, G. (Redatelj). (1960). *The Time Machine*. Metro-Goldwyn-Mayer.
- Crawford, M. (Redatelj). (1928). *Amos i Andy*. Pathé Exchange.
- Griffith, D. W. (Redatelj). (1915). *The Birth of a Nation*. Epoch Producing Company.
- Hodges, M. (Redatelj). (1980). *Flash Gordon*. Universal Pictures.
- Johnson, R. (Redatelj). (2017). *Star Wars: The Last Jedi*. Lucasfilm; Walt Disney Studios Motion Pictures.
- Kershner, I. (Redatelj). (1980). *Star Wars: The Empire Strikes Back*. Lucasfilm; 20th Century Fox.
- Kramer, R. (Redatelj). (1951). *When Worlds Collide*. Paramount Pictures.
- Kubrick, S. (Redatelj). (1968). *2001: A Space Odyssey*. Metro-Goldwyn-Mayer; Warner Bros.
- Lucas, G. (Director). (1999). *Star Wars: The Phantom Menace*. Lucasfilm; 20th Century Fox.

Talalay, R. (Redatelj). (2015). *Hell Bent* (Sezona 9, Epizoda 12). U S. Moffat (Izvršni producent), *Doctor Who*. BBC.